

Bányai Tamás

A GÁZLÁMPÁS ÁLDOZATA

1. rész

Könnyek hullajtása nőkre jellemző, s persze - nagyobb könnyek esetén - krokodilokra, bár azt még nem magyarázták meg, miért pityereg egy krokodil, ha senki sem bántja. Mégis, e történet kezdetén két férfiembernek is potyogtak a könnyei. Az egyik már meglett korú, őszülő hajú és pápaszemes, noha a pápaszem most a kabátzsebében lapult, a könnyektől ugyanis belepte volna a pára, s egy párás okuláré inkább gátolja, mint elősegíti a tisztánlátást. A másik, loboncos hajú lurkó, általában jókedvű, akinél csak nagyon ritkán törik el a mécses. Meg kell jegyezni - mellékesen -, hogy az őszhajú úriember sem volt anyámasszony katonája. Régebben vallatták, kínozták - ezt ő maga mesélte, mégpedig előszeretettel és gyakran -, s e tortúrák alkalmával még csak nedves sem volt a szeme, bár egy-két jajszó minden bizonnyal kicsúszott a száján, pedig szorította nagyon.

Két szipogó hősünk a Duna-parton futott össze egymással, egy márciusi napon, sötétedés táján. Biztos, hogy sötétedett már, ifjabbik barátunkat ugyanis éppen a gázlámpa-gyújtogató ember készítette előbb hangos bögésre, majd valamivel később panaszos rívásra hosszú, kampós rúd-jával. A gázlámpás idősebb férfi volt, öreg már a futáshoz, lábai túl fáradtak versenyre kelni egy kölyökkel. De ha már rúdja volt, hát azt használta, s jól odacsapott vele. Elvégre meg kell büntetni valahogy ezeket a csúzlizó, szemtelen hétördögöket, máskülönben kilőnék az összes búrát, a gázlángot meg elfújná a szél, és éjszakai sötétség takarná a Duna-partot. Aznap amúgy is éppen elég siralmas sötétség borult a világra, és az őszhajú urat, meglett, viharok edzette férfi létére éppen ezért kerítette hatalmába a sírás.

Mert mi lesz a világgal, mi lesz a felcseperedő nemzedékkel most, hogy a Nagy Ember átadta magát az örökkévalóságnak, amit ugyan még tőle sem lehet rossznéven venni, azért mégis csak lesújtó, hogy a kaszásnak még egy ilyen génusz felett is van hatalma. Ebből is látszik: ez a világ nem tökéletes, és éppen ez a kiheverhetetlen tragédia, hogy most már soha nem is lesz az. Hogyan is lehetne, ha éppen az az egyetlen ember húnnya le örökre szemét, aki tökéletessé tehetné volna ezt a gyarló mindenséget. Dolgozott rajta szívósan, és jó úton haladt; egyszerűen érthetetlen, miért volt a kaszásnak olyan sürgős dolga éppen övele.

Két hősünk megállt egymással szemben. Az őszhajú férfi pápaszem nélkül is észrevette a könnypatakot ifjú barátunk arcán, s ha ez egyáltalán lehetséges, még jobban összeszorult a szíve. Feltört belőle egy csuklás, újabb könnyek helyett.

Lám, gondolta meghatódva, a fiatalok is érzik, hogy keréketört a pályafutásuk, nincs már aki lámpást tartson előttük a tudás és haladás útján, még ez a gyerek is saját bőrén tapasztalja most, milyen nehéz az élet útmutatás, segítség nélkül. Talán, gondolta ezt is, mégsincs veszve minden, ha még ez az iskolásgyerek is ilyen mélyen átérzi azt a súlyos csapást, ami a világot érte.

A csapást illetően nem is tévedett.

Míg az idősebb úr a meghatottságtól tágra nyílt szemmel nézte őt, addig a gyerek hátrasandított, mert nem tudta, mit remélhet a vele szemben álló férfitől, ha netán a gázlámpás a közeliükben ólálkodik. A gázlámpás azonban már messze járt, s fiatal barátunk így nyugodtabban tekinthetett fel az idegenre.

Megrökönyödve tapasztalta, hogy annak a másiknak is könnyek gyöngyöznek az arcán. Kicsit oldalvást hajolt, a férfi mellett elnézett a távolba, a Margit híd felé, mert, ha ez az ember itt sír, akkor ott, arrafelé is kell lenni egy gázlámpásnak. De lámpagyújtogatónak híre-hamva sem volt.

- Te is, fiam? - kérdezte az idősebb úr, amire csak egy tétova bólintást kapott feleletül. - Neked is fáj?

Erre már hangos válasz is érkezett.

- Nagyon - szipogta a gyerek, és megtapogatta még mindig sajgó hátát.

- Bizony - mondta az őszhajú ember -, ez mindenkinek nagyon fájdalmas. Mintha megállt volna a föld forgása, s mintha a további jövőnek semmi értelme sem lenne.

A fiú ennek ellenére bízott a jövőben. Eszébe jutott, hányszor náspángolta már el jó kiadósan az apja, és a fájás minden esetben elmúlt másnapra. Na jó, harmadnapra. Ez is el fog múlni.

- Látom, téged is megrendített a hír - folytatta az ember -, pedig talán te még fel sem tudod fogni, milyen nagy valaki volt.

A fiú kissé értetlenül bámult. Még mindig nem szokta meg, hogy a felnőttek időnként rébuszokban beszélnek. Elgondolkodott. A gázlámpás nem volt valami nagy ember, inkább aszott öregúr, ámde a rúdja kemény és hosszú, megnyújtotta karjait. És ez tényleg megrendítő volt.

A gyerek csak bólogatott.

- Hogy hívnak téged, fiam?

Az ember, még a gyerekeMBER sem tudja sokszor, kivel áll szemben, s az illetőnek milyen szándékai vannak, mi kelti fel az érdeklődését. Talán ezért volt, hogy a fiú tétován válaszolt.

- Csábel Jóska.

Rögtön meg is bánta amit mondott, hiszen hazudhatott volna nyugodtan. Felnézett az idősebb úrra, s közben oldalvást fordult, futásra készen. Ha netán arra kerül a sor. De nem került.

- Nos, fiam, én meg Kurta Kálmán vagyok - mondta a pápaszemét zsebében őrző férfi. Hunyorgatását is abbahagyta, mereven nézte a gyereket. Várta, milyen hatást vált ki belőle nevének említése. Mert Kurta Kálmán nem volt akárki.

Jóska gyerek most felhagyott a szipogással, s ámbár semmiféle megilletődöttség nem látszott rajta, Kurta Kálmán mégis úgy vélte, valami feldereng a gyerekben, s ettől kimondhatatlan jó érzés járta át egész lényét, akár az özvegyét, aki érzi a részvét őszinteségét, a szívből jövő együttérzést. Igaz, egy kicsivel nagyobb meglepődésre számított, de rögtön belátta, az ő nevének elhangzása ilyen körülmények között, amikor a mérhetetlen gyász elveszi az emberek eszét, nem válthat ki nyíltabb reakciót. Éppen ezért nem is haragudott a gyerekre. Sőt!

- Tudod, fiam, amikor ilyen legényeket látok, mint te is, feldereng bennem egy reménysugár.

Csábel Jóskában semmiféle sugár nem derengett fel. Eszébe jutott azonban Satya bá, a Dráva utcai felhőkarcoló törzsvendége, aki sokszor beszélt már érthetetlen dolgokról. Még józan állapotban is. Úgy látszik, a világ tele van Satya bákkal, s ha már ilyen a világ, így is kell elfogadni.

Megint csak bólogatott.

- Ilyen mélyen átélt részvéttel még sokra viszed, fiam. És rám is, ránk is számíthatsz, mert nekünk pontosan az ilyen fiatalok útját kell egyengetnünk. Hiába, na! Ha Sztálin elvtárs minden áldásos tevékenysége dacára is távozni kényszerült az élők világából, akkor eljön az az idő, amikor nekünk sem lesz más választásunk. Márpedig a megkezdett munkát valakinek folytatni kell. Te, fiam, a jövő letéteményese vagy.

Ezzel sarkon fordult, és magára hagyta az álmélkodó Csábel Jóskát, aki még hosszasan

töprengett azon, milyen lepényesekről beszélt ez a furcsa ember. Meg, hogy egyáltalán, mi köze a lepényeseknek Sztálin elvtárshoz, aki a Hősök Terén áll mereven és mozdulatlanul.

Furcsa egy ember, gondolta Csábel Jóska, de még mindig jobb, mint a gázlámpás.

E gondolatra gyorsan körülnézett, majd amikor a távolodó őszhajú úriemberen kívül egy teremtetett lelket sem látott a környéken, ő is elindult hazafelé. Nem sietett, épp csak tolt a lábát a másik elé, mert valahogy az az érzése volt, hogy odahaza apjától is lehúzza majd a gyufát valamiért. Ehhez sohasem kellett sok, és ki az a sültbolond, aki ilyesminek szívesen és gyorsan siet elébe.

Aggodalma ezúttal feleslegesnek bizonyult.

Az öreg Csábel a konyhaasztal mellett ült, előtte egy üveg kövidinka, azaz csak maradék az üveg alján. Nem szólt egy árva szót sem a fiához, talán észre sem vette, hogy megérkezett. Nem úgy az asszony, Csábelné, aki rögvest magával vonszolta kisfiát a szobába, amint meglátta. Húzta is be maguk után az ajtót.

- Ne menj a konyhába - könyörgött -, szegény apádnak elment az esze.

A gyerek eltátotta száját, úgy bámult az anyjára.

Megbolondult ez az egész világ, ha már az anyja itt akarja őt tartani a szobában, ahol csak aludni szabad. Jó, hogy már sötét van, azért ilyen korán mégsem kell lefeküdni, a szoba meg nem arra való, hogy ténferegjünk benne.

Csábelné a kezét tördelte, úgy rimázkodott a fiához.

- Ne menj ki! Apád összevissza beszél, azt neked nem szabad meghallani. Imádkozom a jóistenhez, hogy mások se hallják.

- Nincs senki a konyhában - mondta Csábel Jóska még mindig álmélkodva, mint aki nem hisz a fülének.

- Persze, hogy nincs. Még csak az kéne, hogy legyen ott valaki.

- Akkor kihez beszél?

- Magában az istenadta, hiába csitítom.

- Magához beszél? És miket mond?

Az asszony parancsolóra fogta hangját.

- Jobb, ha te azt nem hallod!

Több se kellett a gyerekeknek, már fordult is vissza a konyhába, csúnyán kihasználva az anyai szív gyengeségét. Mert parancsolt volna rá az apja, most kushadna a szoba sarkában.

Kihúzta a hokedlit a konyhaasztal alól, s nagybátran letelepedett az apjával szemben. Az idősebbik Csábel felemelte fejét, meg a poharát is. Ivott a borból, aztán bámult a gyerekre. Kisvártatva megszólalt:

- Na, terád már szebb csillagok virítanak. Kimúlt az a sátán, hogy zabálnák fel a kukacok. Aztán meg a kukacok is pusztuljanak el bele.

Csábel Jóska nem mert tiltakozni. Pedig már ott volt a száján: hagyd apám a kukacokat, mivel fogok snecizni, ha mind kipusztulnak. Az öreg folytatta:

- Hát ezt is megéltük...

Motyogott még valamit, de a gyerek azt nem hallotta, mert a tizenötös villamos ott csörömpölt el, alig egy méterre a konyhaajtótól.

Nagysokára, amikor a csörömpölés elhalt, az idősebb Csábel ingatni kezdte fejét.

- Jár a villamos - mondta. Mintha ez valami hihetetlen csoda lenne.

2. rész

A vörös posztóval letakart hatalmas tárgyalóasztal körül kilencen ültek. Ahogy a közmondás állítja: heten, mint a gonoszok. Itt két gonosszal több volt. Négyen voltak az egyik oldalon, négyen a másikon. Középpütt, az asztalfőnél, egy kopasz emberke ült. Komor ábrázattal, sunyi vizslaszemekkel figyelte a többieket.

Az asztal túlsó végénél ülő szikár, sokat szenvedett elvtárs szólalt meg legelőször:

- Egy perces vigyázzállással emlékezzünk az elhúnytra - mondta.

Szemben vele, egy állandóan tüsténkedő, agilis elvtárs rögtön felpattant a helyéről, és károgó hangon heveskedni kezdett.

- Nem elég! Sztálin elvtárs az életét szánta ránk. Mi egy perc áldozat az ő életéhez képest?

Az előző felszólaló most szomszédjához fordult, s a fülébe súgta:

- Meddig akarja ez, hogy ácsorogjunk? Nekem fáj a lábam.

Halkra fogott szavaiban nem volt semmi tiszteletlenség. Valóban fáj a lába. Egy korábbi suttogásért, szomszédja túl erősen rúgta bokán. Biztos, ami biztos, most is oldalvást húzta lábait.

- Egy perc untig elég - mondta valaki az asztal közepéről. - Általában ez a szokás. Sztálin elvtárs iránti végtelen tiszteletünket másként is kifejezhetjük, mint sokáig tartó tétlen vigyázzállással.

- Akkor is több jár neki, mint egy perc!

Az asztalfőnél elterpeszkedő kopasz emberke felemelte kezét, s miután mindenki figyelmét kellőképpen magára vonta, megszólalt:

- Summa summárom, egy perc - mondta ízes palócos kiejtéssel, s a jelenlevők között akadt egy-kettő, aki esküdni mert volna, hogy barátságosan huncut mosolyt látott a kopasz emberke szemeiben felcsillanni. - Aki tovább akar álldogálni, ám tegye.

A bizottság tagjait gondosan leplezett pánik kerítette hatalmába. Most aztán hogyan is legyen? Beférközik-e valaki kegyeibe, aki tovább áll, vagy éppen kiszórják a kosárból, mint a rohadt almát? E kérdésre egyedül a kopasz emberke tudott volna válaszolni, lévén ő a legbölcsebb mind között, ám ő mélyebben hallgatott, mint a Sztálin elvtárs porhüvelyére várakozó sír.

Egy perc múlva az asztal végénél helyet foglaló szikár elvtárs úgy döntött, ő márpedig leül. Ha szükségeltetik, orvos is tudja bizonyítani, mennyire fáj a lába. A többiek nehézkesen és egyenként követték példáját, csak utólag döbbentek rá, hogy a kopasz emberke ült le utolsónak, ami ugyan azzal is magyarázható, hogy ő volt Sztálin elvtárs legjobb tanítványa, s mint ilyen, egyszerűen stréber, de már ez nem változtatott semmit a megtörténteken.

Nem is maradt idejük ezen töprengeni, mert az a férfi, aki az elébb a szokásra hivatkozott, most gyorsan megszólalt:

- Első teendőink közé tartozik az egy hetes országos gyász kihirdetése, bizonyítva ezzel is, hogy hálás népünk egy emberként sorakozik fel a halott ravatalánál, hiszen mi sohasem felejtjük el, amit Sztálin elvtárs értünk tett.

Felszólalását egyértelmű helyeslés követte.

A következő napirendi pontban a megemlékezések kerültek szóba. Azzal mindenki egyetértett, hogy a hivatásos írók, újságírók, rádióriporterek mellett hangot kell adni a nép egyszerű fiainak, minden szinten, minden újságban és rádióban. Ismerje meg az egész világ a magyar nép egyetemes fájdmát, gyászát. Hogy mindenki érezze, a magyar parasztnak és munkásnak, sportolónak és értelmiséginek egyként szorult össze a szíve a tragikus hír hallatán.

Kurta Kálmán emelkedett szólásra.

- Tegnap este a Dunaparton sétáltam, képtelen voltam akár a hivatalban, akár otthon ülni, olyan súllyal nehezedett rám a tudat, hogy Sztálin elvtárs nincs többé. Megvallom őszintén az

elvtársaknak, szinte megbénultam, ami ugye megengedhetetlen, amikor az imperialisták árgus szemekkel figyelik minden mozdulatunkat. Ezért mentem a Duna-partra, legyőzni bénultságomat, egy kimerítő sétával úrrá lenni a szenvedésen. Ott találkoztam egy tíz év körüli gyerekkel, akinek könnyek áztatták fiatal arcát, egész lényén már messziről látszott a fájdalom és a gyámoltalanság. Nagyon szánandó volt, és mit ne mondjak az elvtársaknak, meghatódtam, de szívem velejéig. Ez a mi ifjúságunk, ez a mi jövőnk! Az ilyen fiataloknak kell hangot adni.

- Hát adjon neki hangot - mondta az asztal végén helyezkedő kopasz ember.

Kurta Kálmán némán biccentett, temérdek munkája mellett is szívesen vállalta ezt a megbízatást.

A többiek meglehetősen vegyes érzelmekkel tekintettek hol a kopaszra, hol Kurta Kálmánra. Ezek az emberek örökös kétségek között éltek, csak egyetlen dolog volt számukra sziklaszilárdan bizonyos: mindig a helyes úton kell járni. Ez eddig nem is okozott gondot. Sztálin elvtárs mindig tudta, mi a helyes út, az ő irányításával, útmutatásai alapján nem volt nehéz eligazodni a világ szövevényes dolgaiban. Ámde Sztálin elvtárs elnémult. Örökre. Igaz, segítségükre lehet Sztálin elvtárs hűséges és tapasztalt tanítványa, de nem mindig. Ahogy most sem volt.

A kopasz emberke minden körülmények között tudta, mit és miért csinál, és ezt természetesen munkatársaitól is elvárta. Csakhogy a munkatársak nem tudtak abba a szellemi régióba felemelkedni, amelyben a kopasz emberke leledzett. S bár ezt senki sem kérhette tőlük számon, azért azt sem vethette senki a szemükre, hogy nem igyekeznek.

Ez az igyekezet azonban csak látszatra volt egyszerűnek mondható, a valóságban sok megerőltetésbe került, bizony nagyon sok akadályt kellett leküzdeni. Mert megkérdezni például, hogyan is értelmezzük ezt az *adjon neki hangot*, nem csak illetlenség, de még tapasztalatlanságra is vall. Márpedig a tárgyalóteremben tartózkodókról sok mindent lehetett mondani, csak azt nem, hogy tapasztalatlanok.

A Kurta Kálmánnak címzett megjegyzés még nagyobb bizonytalanságot keltett bennük, amikor a kopasz emberke berekesztette az ülést azzal, hogy sürgősen Moszkvába kell utaznia, hiszen a magyar nép nevében, képviselőjeként neki ott a helye a halott mellett, ahol kihúzott derékka, ám mélyen lehajtott fővel álldogáló tanítványokra, s nem jajveszékélő siratóasszonyokra van szükség.

Azonnal ki is válogatta útítársait a hosszú útra. Kurta Kálmán nem volt közöttük.

Ezért keltett még nagyobb bizonytalanságot a fentebb említett megjegyzés. Mert ez most azt jelenti, hogy Kurta elvtárs nem tartozik már a kopasz emberke szűkebb köréhez, s így méltatlan arra, hogy a halottnak közvetlen közletről lerója tiszteletét, vagy pedig azt jelenti, hogy amíg a kopasz emberke Moszkvában tartózkodik, addig Kurta elvtárs, a nép és a pártbizottság teljes bizalmát élvezve veheti kezébe a hazai párt és egyéb élet irányítását?

Kurta Kálmánt szíve húzta volna Moszkvába, de gyorsan eszébe jutott a régi közmondás: a tűztől távol ugyan fázik az ember, ám aki sokat ugrál, az is átmelegszik.

Így aztán késedelem nélkül hozzáfogott legfontosabb ügyei intézéséhez.

Legelőször is a Csábel gyereket kellett előkeríteni.

3. rész

Másnap délelőtt két Pobjeda személyautó állt meg a Pannónia utcai iskola szürke kőépülete előtt. A gépkocsikból négy férfi szállt ki, és a pedellus tiltakozó hadonászásával, sápítózó hangján hallatott felháborodásával mitsem törődve, egyenesen az első emeleti tanári szobába siettek. Lépteik határozottan csattogtak a néptelen folyosó kövezetén, holott ezek az emberek nem csizmát, hanem bőrtalpú durábel cipőt viseltek. Kopogás nélkül léptek be az irodába, ami kétségkívül neveltlenségre vallott, de nem volt idejük ilyen apróságokat figyelembe venni.

Az irodában mindössze egy tanár tartózkodott, éppen az orosz nyelvet bifláztá, mint általában minden szabad idejében. A nap során már eljutott a *sto eto*-ig meg a *karandas*-ig, aminek egyik végét most is rágtá. Az ajtónyílásra felkapta fejét, abbahagyta a ceruza rágcsálását, és hálás pillantást vetett a belépőkre. A hatalmas orosz nyelv tanulásában sohasem árt egy kis szünet. Kiváló érzékkel állapította meg, hogy ezek az emberek fontos helyről érkeztek, fontos ügyben. Fel pattant székéről, és mindenféle félreértés elkerülése végett határozottan mondta:

- Poldován vagyok. Imre.

Mivel nem kapott választ, folytatni akarta. Csakhogy Poldován Imrét kiváló ösztönrel áldotta meg a sors, ezért mindig jó időben tartotta vissza hangját. Mert a szája most is járt, tátozott, mint a partra vetett és szárazságon elcsodálkozó hal, hang azonban nem jött ki rajta. A hangot elcsendesítették ösztönei.

Nem úgy az igazgató hangját.

Bursitch iskolaigazgató hűvös és kimért ember volt, akit csak a váratlanul betoppanó és hangosan trappoló látogatók szoktak kibillenteni rendíthetetlen nyugalmából. A súlyos léptek zajának hallatára, mint egy vérmes oroszlán lökte ki az igazgatói iroda ajtaját, és meglátva a négy férfit, azonnal rájuk ripakodott.

- Mi akarnak itt?

A legelől álló férfi, egy bőrkabátos szőke fiatalember, felhúzta szemöldökét, mint aki rossznéven veszi az igazgató barátságatlan magatartását.

- Jár ebbe az iskolába egy Csábel József nevezetű tanuló? - tudakozódott az arrogáns kérdésre várt válasz helyett a fiatalember.

- Mit csinált már megint az az ártány? - szaladt ki véletlenül Poldován Imre száján.

- Mit akarnak tőle? - kérdezte az igazgató egy árnyalattal enyhültebb hangon, ám változatlanul megőrizve direktori tekintélyét.

- Beszélni akarunk vele.

- Maguk?

- Nem. Az atyaúristen, ha nem bánja.

- Kicsodák maguk?

A szőke fiatalember egy igazolványt húzott elő a zsebéből, és egy határozott mozdulattal az igazgató orra elé nyomta. Magában arra gondolt, kicsit még csiszolnia kell a fellépésén, hogy az, aki szemben áll vele, igazolvány felmutatása nélkül is szarja össze magát.

- Remélem - mondta az igazgató, s már el is felejtette, hogy a négy ember elmélyült munkájában zavarta meg -, javítóintézetbe viszik azt a pejnahardert a barátaival együtt.

- Ráfér egy kis nevelés - helyeselt lelkesen Poldován Imre.

A szőke fiatalember helyett fenyegetően előre lépő társa szólalt meg:

- Hogy hova visszük, ha egyáltalán visszük valahova, az ránk tartozik. Azt mondják meg, de gyorsan, hogy idejár vagy nem jár ide. Nincs időnk magukkal szarakodni. Ha idejár, kerítsék elő sürgősen.

Poldován Imre szapora léptekkel elhagyta a tanári szobát. Az iskolaigazgató még mindig

irodájának ajtajában állt, zavarban volt, és azt kívánta, hogy a látogatók, azzal a bajkeverő Csábel gyerekekkel együtt mihamarabb menjenek a fenébe. Legszívesebben behúzta volna maga mögött az ajtót, de nem merte magára hagyni a négy embert. Az ilyeneknél sohasem lehet tudni.

A kisegítő tanító - merthogy Poldován Imre az volt - lógó orral tért vissza.

- Megint hiányzik - mondta kétségbeesetten, mintha ezek a marcona férfiak most őt akarnák elvinni magukkal a keresett gyerek helyett.

- Már rég ki kellett volna rúgni ebből az iskolából, boldogítson más tanárokat - jegyezte meg Bursitch igazgató.

- Ha hiányzik, akkor nyilván beteg szegény gyerek, otthon nyomja az ágyat - mondta a szőke fiatalember. - Hol lakik?

Poldován Imre egy keménykötésű, vastag füzetet kotort elő az egyik fiókból, gyorsan fellapozta, és megmondta a címet.

A látogatók köszönés nélkül távoztak. Az igazgató visszavonult irodájának magányába, Poldován Imre pedig gondolkodóba esett.

Ezen idő alatt három gyerek - köztük Csábel Jóska - a Duna-parton alkudozott egy uszályossal, aki egy forintot ígért nekik, ha hoznak a közeli kocsmából egy fél liter kommersz rumot. A fiúk legalább egy mozijegy árát akarták kiharcolni, és ragaszkodtak a két forinthez.

- Ha sajnálja tőlünk a pénzt - mondta Csábel Jóska magabiztosan - akkor menjen maga rumért, nincs messze a kocsmá.

Nem tudta, csak sejtette, hogy az uszályos nem mehet sehova, mert a sóder kirakodására kell felügyelnie, a rumnak ellenben nagy hiányát érezte. Végülis megegyeztek két forintban.

A három gyerek elindult a kocsmá felé. Útközben Csábel Jóska a következő javaslattal állt elő:

- Ezért az üvegért, amit a hajós adott, egy ötvenet fizetnek a közértben. Meg itt van még nálunk a rumra adott huszasa, az már huszonegy ötven.

Két társa szemében egy egész vagyon lehetősége csillant fel.

- A kérdés az - folytatta Csábel Jóska -, hogy mennyi ideig vesztegel itt egy uszály?

- Egy hétig, kettőig?

Hősrünk a választól elszontyolodott. Nem tudta elképzelni életét a Duna-part nélkül. Két hétig! Csórónak azonban mentő ötlete támadt.

- Ha csak a felét vesszük meg - mondta Csórá -, akkor is spórolunk. És felöntjük vízzel. Apám szerint a kocsmáros is azt teszi.

Közben odaértek a felhőkarcolónak nevezett kocsmához. E kocsmá arról kapta nevét, hogy valóban úgy nézett ki, mint egy felhőkarcoló. Az egyemeletes építmény alapterülete alig volt tizenöt négyzetméter, az alapterülethez képest karcsú, égbeszökő épület, s mivel három oldalról is gazos grund vette körül, jócskán kimagaslott környezetéből, s már messziről szembetűnt. A söntés látogatottsága jóval meghaladta a befogadóképességet, hiszen korsóval a kezében három embernél több nem fért el benne. Az utcán viszont volt elég hely, még akkor is, ha a tizenötösnek a kocsmá előtti megállójában néha nyolc-tíz ember is várakozott a villamosra.

Satya bá a kocsmá falát támasztotta.

- Gyertek fiúk! - kiáltotta elcsukló hangon, amikor meglátta a három jóbarátot. - Halotti tort állunk... itt a kocsmá körül. Igyatok ti is a népek kártevője... Na hiszen!... jötevője emlékére, ha már itt hagyott minket, hál'istennek.

A villamos megállójában várakozók egy része arrébb húzódott, mások nekivágtak, gyalog folytatni útjukat a következő megállóig.

- Satya bá már megint piás - jegyezte meg Kaka, a három barát közül a legfélénkebb, aki nevét is onnan kapta, hogy - legalábbis Csábel meg Csórá szerint - a legkisebb ijedtségre is azon-

nal beszart. Mint most is Satya bá láttán. - Tegnap a faterral együtt rúgtak be. Ha ma is berúgnak, nagy balhé lesz otthon.

- Ne majrézz! Az öreg már most részeg, apád meg nincs is itt - mondta Csóró.

- Majd megjön, ha végez.

- Nini! - örvendezett Satya bá -, üveg is van nálatok? Na fiúk, mit isztok? A vendégeim vagytok. Egy hetes gyászünnep van országszerte, erre bizony inni kell.

- Fogd már be a szád! - szólt rá egy nagyhasú ember. - A végén még mindenkit elvisznek miattad. Még a kocsmát is bezárják.

Satya bá megrémült.

- Ki hallott még ilyet? Egy kocsmát bezárni! Gyorsan gyerekek, mit lehessen tudni, a végén még tényleg bezárják.

Csábel Jóska az öregember kezébe nyomta az üveget.

- Ha már ilyen jó hozzánk Satya bá, vegyen nekünk négy deci rumot ebbe az üvegbe.

- Jól van fiúk - mondta az öreg. - Itt nem isztok semmit?

- Nem, dehogy - tiltakozott Kaka. - Minden pillanatban jöhet a fater.

Satya bá vállat vont. Nem gyerek már ez a gyerek, tudja mit csinál.

Nemsokára előbukkant a felhőkarcolóból.

- Itt van fiúk, igyatok, ahol akartok. Sztálin elvtársra. Hogy ott, ahol most van, egyszer s mindekorra nyugta legyen.

A fiúk még köszönni is elfelejtettek, úgy igyekeztek a Duna-part felé.

- Mér csak négy decit kértél? - kérdezte Csóró. - Félliteres az üveg.

- Ennyi jutott eszembe. Az uszályosnak az is elég. Ha kevesli, majd hozat mással is.

A sóderdomb előtt egy lóhalálában trappoló gyerek érte be őket. Már messziről kiáltotta:

- Csábel! Baj van! Lebuktál!

- Mivel? - fordult meg Csábel Jóska riadtan.

Szerette volna tudni, merről támadt fel a szél.

- Kerestek a suliban. Négyen is. De nem találtak, aztán most kimentek hozzátok. Ott keresnek.

- Ajaj! - keseredett el Csábel Jóska. - Jobb, ha igyekszem haza. Otthon kell legyek még mielőtt apám hazaér, mert vele nehéz szót érteni.

Csóró kezébe nyomta az üveget, s igyekezett elfele.

- Hohó! - kiáltott utána Csóró. - A pénzzel mi lesz?

- Milyen pénzzel?

- A rum árával. Satya bá vette a rumot.

- Majd osztozunk később. Nem fogok eltűnni vele.

De már el is tűnt.

4. rész

A bőrkabátos, szőke fiatalember gondterhelt ábrázattal nézett a remegő asszonyra.

- Az iskolában sincs - mondta tanácstalanul -, akkor hol lehet?

- Igazán nem tudom - felelte az asszony. - Reggel biz' isten odament. Még táska is volt nála.

A bőrkabátos a társaira nézett, de azok sem tudtak felvilágosítással szolgálni.

Az egyik Pobjeda a síneken állt. A Váci út felé tartó tizenötös villamos ott vesztegelt a Pobjeda előtt. A vezetője már csilingelt is egyszer. Igaz, több csilingelésre nem vállalkozott. Igenám, de mindjárt jön a másik villamos a Dráva utca felől, a Pobjeda meg beszorul. Valamilyik villamosnak vissza kell majd tolatni, hogy az autó távozni tudjon.

- Hol találjuk meg ezt a gyereket? - sürgette Csábelnét a bőrkabátos.

- Mit csinált már megint szegény teremtés? - kérdezte vissza az asszony.

- Még semmit. De majd fog. Azért vagyunk itt.

- Istenkém! - sopánkodott az asszony. - Még nem is csinált semmit, de már büntetni akarják? Micsoda világot élünk! Még az apja is agyonveri majd azt a szerencsétlent, ha megtudja.

A kialakult kínos helyzet megoldódott Csábel Jóska megjelenésével. A gyerek lihegve szaladt az anyjához, s ahogy odaért mellé, halkán megkérdezte:

- Apa már hazajött?

- Nem - felelte az anyja, miközben a kezeit tördelte aggodalmasan. Könnyek jelentek meg a szemében, amikor ránézett a fiára. - Mit csináltál már megint?

A gyerek hetykén válaszolt.

- Semmit. Csak apa meg ne tudja!

Aztán odaállt a bőrkabátos elé.

- Azt mondja a mama, hogy engem keresnek.

- Igen fiam, téged. Kurta elvtárs adta ki a parancsot, vigyünk oda hozzá, mert beszéde van veled.

- Velem? - kérdezte a gyerek megilletődötten. - Ki az a Kurta elvtárs?

- A Duna-parton találkoztatok a minap.

Csábel Jóska felhördült.

- A gázlámpás?

- Miféle gázlámpás? - lepődött meg a férfi.

- A kampós rudas. A gyújtogató.

- Nem hiszem. Kurta elvtárs legfeljebb a szívekben gyújtja fel a lángot. Amikor szónokol.

Akkor az a másik! Az a gyászos képű. Attól nem kell félni.

Időközben megérkezett a másik villamos is, a Pobjeda meg beszorult.

Az aprócska telep, ahol a Csábel család lakott, két sor házból állt a malom meg a Duna-part között. Nem tudni ma már, hogyan alakult ki ez a környék, csak feltételezhető, hogy a malom telepedett meg itt legelőször, és ezért kellett a tizenötös villamosnak rögtön a református templom után kikanyarodni a Pozsonyi útról a Duna-part irányába. Arra még kevesebben tudnak választ adni, miért kellett a villamosnak éppen a két ház között elhaladnia. Vajon a villamos járt-e itt előbb, s csak azután építették a két sorházat a sínek mellé, vagy éppen fordítva: a házak már álltak, netán szép kis kertekkel a konyhaajtók előterében, és a kertek helyére fektették le a síneket, ami kézenfekvőbb megoldásnak látszott a házak lebontásánál. Így volt lehetséges, hogy a két sorház tíz-tíz egyszobás lakása között, közvetlenül az ablakok és a konyhaajtó előtt csörömpölt el a tizenötös. Kora reggel és késő este, a fényes nappalokat nem is említve. Meg kell hagyni, a tervező előrelátó ember volt, mert a sínek mindkét oldalán hagyott egy keskeny járdát, sőt, a

járda mellé korlátot is állíttatott, nehogy valaki nagy sietségében, esetleg mámoros állapotában éppen a villamos elé lépjen ki otthonából.

Ide, a korlátok közé állt be az egyik Pobjeda a sínekre, merő megszokásból, a másik ugyanis az épület túloldalán, a malom előtt parkolt, mivel az ilyen kiszállásoknál nem árt a célállomás mindkét oldalát lefedezni. Volt már olyan, hogy valaki eltűnt a másik oldalon.

A bőrkabátos, mintha csak egy tolakodó kutyát hessegetne el, intett a közelebb álló villamos vezetőjének, tolasson vissza a templom felé. A vezető bosszús volt, káromkodott is, de ezt még az utasok sem hallhatták, elnyomta az öreg villamos kerekeinek csikorgó hangja.

A bőrkabátos társa kinyitotta a kocsiját, és szakmájához méltatlan udvariassággal betessékelte a megilletődött Csábel Jóska, akit egyaránt hatalmába kerített a félsz meg az érdeklődés, lévén ez élete első kocsiútja egy személyautóban, ami csodálatos dolognak ígérkezett, de mégiscsak ismeretlen helyre vitték, ami viszont félelemmel töltötte el. Nem tartotta lehetetlennek, hogy ez a Kurta elvtárs összejátszik a gázlámpával, aki nagyon a bögyében volt, kampós rúdjának nyomát még mindig érezte a hátán, s a föld összes lakosa közül ővele akart a legkevésbé találkozni.

Az autó zötykölődve gurult le a sínekről, nagy ívben kikerülte a tömegközlekedés ósdi monstrumát, majd felgyorsított a Margit híd irányába.

Csábel Jóska pár pillanatig még látta édesanyját, amint a könnyeit törölgetve tesz néhány bizonytalan lépést a távolodó autó után, aztán már csak az elsuhanó emeletes házakat látta, s ez valami hihetetlen élmény volt, olyannyira, hogy félelme ottmaradt az anyja mellett.

Tágas irodába vezették, amelynek bejárati ajtajával átellenben egy másik, sötétbordó párnázott ajtó nyílt a belső helyiségbe. A párnázott ajtóhoz két íróasztal között kellett elhaladni, s mindkét íróasztalnál egy-egy hétfejű sárkány trónolt, és mind a két sárkánynak hiányzott hat feje. Az az egy fejük, talán éppen e hiányérzetből kifolyólag felettébb barátságatlanul tekintett fel a belépőkre.

- Kurta elvtárs várja a fiút - mondta a bőrkabátos borongós hangulatú sárkányoknak kijáró tisztelettel.

- Az más - káromta az egyik hárpia, mialatt a másik eltűnt a párnázott ajtó mögött.

Szelíd báránként tért vissza, randa képén legalább olyan széles volt a vigyor, mint amilyen szélesre tárta Csábel Jóska előtt az ajtót.

Kurta Kálmán régi ismerősként fogadta a fiút, ami érthető volt, hiszen egy közös Dunaparti élmény fűzte össze őket. Kurta elvtárs egy öblös bőrfotelbe ültette vendégét, majd ujjainak egy csettintésével elővarázsolta az egyik sárkányt.

- Italt kérünk - mondta kellemetlenül barátságos hangon. - Nekem a szokásosat, ifjú barátunknak pedig...

Elakadt. Mit iszik egy gyerek tárgyalás közben?

Kurta elvtárs nem emlékezett arra, mit ivott annak idején, gyerekkorában. Nagyon hamar megszerette a bort, később a szovjet vodkát. Gyerekei nem voltak, vendégei sem igen, így otthon is csak szovjet vodkát tartott, meg grúz konyakot. Mert a felesége azt itta, lévén az valamivel édesebb.

De mit iszik egy gyerek miközben tárgyal?

Kurta Kálmánra jellemző, hogy mindig feltalálta magát. Ez a tulajdonság eleve alapvető követelmény abban a pozícióban, amelyet betöltött.

- Málnaszörpöt - vágta ki felvidulva, mint aki éppen az örök ifjúság édes italát találta meg.

- Az nincs - mondta a sárkány, cseppet sem sajnálkozva a készlet hiányosságán.

- Akkor hozzanak! - jelentette ki Kurta elvtárs határozottan megoldva a gordiuszi csomót.

- Honnan?
- A kocsmából! Hát honnan? Felháborító, hogy minden kocsmában lehet málnaszörpöt kapni, csak nálunk nincs.

- Nem vagyunk kocsmá - jegyezte meg szerényen a hárpia, miközben tett egy elhárító mozdulatot a kezével, amit úgy is lehetett értelmezni: ezen mégse múljék, egyszer ő is beteheti lábát egy kocsmába. És Kurta elvtárs így értelmezte.

Aztán a vendégéhez fordult.

- Nos, fiam - mondta atyáskodva -, azért kérettelek ide, mert van egy egész embert kívánó megbízatásom a számodra.

A gyerek hallgatott. Rumot hoznak neki biztos, gondolta. Apjától hallotta még régebben, hogy a rum nagyobb mennyiségben egész embert kíván. Nagyobb mennyiséggel fogják tehát megvendégszolgálni mégis. Ő pedig nem szerette az ilyen italokat, még az apja borába sem kortyolt bele soha. És nem az esetleges következmények miatt. Apja nagyon silány bort ivott. De Csábel Jóska az apja által elfogyasztott italt sohasem minősítette, legfeljebb annak hatását.

Kurta Kálmán folytatta:

- Sztálin elvtársról mindenütt meg kell emlékeznünk, természetesen az úttörők lapjában is, de őszinte, szívből áradó megemlékezést csak olyasvalaki írhat, aki kellőképpen átérzi, nemcsak feladatának súlyát, de magát a tragédiát is, ami az emberiséget érte. Én láttam rajtad, ott a Dunaparton, hogy téged könnyekig hatott ez a szomorú esemény. És nekünk pont ez kell. Nem kifinomult stílus, nem egy felnőtt szigorúan tanáros beszámolója, hanem olyasvalakié, aki ismeri a többi gyereket, szívéből ragadja magához a tollat, azt fejt ki, amit a lelke érez. Aki gyerekszájjal tudja érzékeltetni az urret, amit Sztálin elvtárs maga után hagyott.

És atyai biztatással nézett a fiúra, aki csak annyit értett az egészből, hogy újabb házi feladatot kapott, mintha nem lenne elég az, amit az iskolában akasztanak a nyakába, s aminek elvégzése alól többnyire sikerül kibújni. Valahogy mégis érezte, ez esetben nehéz lesz kibúvót találni.

Közben megérkezett a sárkány a vodkával meg a málnaszörppel. A tálcát Kurta elvtárs íróasztalára helyezte.

- Ígyunk fiam - állt fel Kurta Kálmán az asztal mögül.

Csábel Jóska is felállt a fotelból, megkönnyebbülve nyúlt a málnás pohár után. Csak jobb ez, mint a rum vagy a vodka.

Ittak.

Áldomást, mint parasztok a vásár után. Az üzlet megkötött, még akkor is, ha Csábel Jóska nem adta rá teljes áldását. Erre nem is volt igazán szükség, mert a gyerek - amikor Kurta elvtárs pápaszemét az orrára biggyesztve és bizakodva ránézett a vodkás pohár mögül - megérezte, ezt a házi feladatot el kell végezni.

- Szóval, fiam, írd egy nekrológot a magad módján, úgy ahogy az a szívedből árad, a többi majd én elintézem.

A találkozó véget ért, a fiú megint kocsikázhatott, és ezt nagyon élvezte. Egészen más volt ez, mint a szívet szállító lovaskocsi bakján ülni a ló-, szén- és borszagú kocsis mellett, és egészen más volt, mint a tizenötös villamos ütközőjén tujázni. A műbőr ülésen el lehetett terpeszkedni, megmagyarázhatatlan fensőbbiséggel lehetett szemlélni az utcákon baktató embereket, akik így, a kocsi ablakából nézve egy más világ gyorsan mozgó bábuinak látszottak. S mivel az autó sebessége fantasztikus élményt jelentett, sajnálta, hogy olyan hamar odaértek a malom elé, szemben a sorházzal. A Pobjeda sofőrje nem merészkedett még egyszer a sínek közé.

Csábel Jóska szorongás fogta el, nem tudta hogyan fogadja majd az apja.

Az idősebb Csábel - szokásához híven - a konyhaasztalnál ült, előtte fél üveg kövidinka.

- Hol kujtorogtál már megint? - kérdezte meglehetősen közönnnyel, bár mind a gyerekek, mind a sparhelt mellett álló anyja szemrehányást éreztek a hangjában.

- Kaptam egy házfeladatot.

- Úgy? Ideje, hogy megembereld magad.

A gyerekekben feltámadt egy kis büszkeség.

- De nem ám az iskolából! Elvittek egy autóval. Meg azzal is hoztak vissza.

- Aztán hova furikáznak téged autóval, mint a nagyurakat?

- Valami miniszterféléhez, aki velem akarja megíratni a házfeladatát.

- Éppen veled? Jobban már a miniszterek sem hülyülnek meg. Nem csoda, hogy szarban van az ország.

- Pedig így van. Sztálin elvtársról kell írjak egy negrót, úgy, ahogy az én szívemből folyik ki.

- Takony folyik a te orrodából, nem negró.

- Pedig így lehet - kelt most fia védelmére Csábelné, aki megnyugodott, mert hiszen nem lehet komoly baj, ha vissza is hozták a fiút időben. Meg aztán, amikor elvitték se tuszkolták úgy a kocsiba, mint ahogy gazemberekkel teszik. Teljesen felfordult ez a világ. Volt cselédek úrizálnak, a nagyságos asszony meg - a Berendiné, aki azelőtt sohase dolgozott a férje miatt - most vele együtt takarít az üzemben, és még örül is neki. Mert hogy jobb ez, mondta egyszer, mint ganéjt hordani egy eldugott faluban. Meg azt is mondta, hogy sok régi barát utánajárásába került, mire felvették takarítani, holott ő például minden protezsztálás nélkül került az üzembe, mégpedig akkor, amikor a Berendiné még bálba járt a férje oldalán. Furcsa világ az, ahol egy nagyhírű ügyvéd felesége örül a takarításnak, aminek ő sose tudott örülni, pedig egész életében azt csinálta. Ilyen feje tetejére állt világban miért ne íratathatná meg egy miniszter az őrá kirótt házfeladatot éppen az ő fiával?

- Biztos így van, ha mondjátok - helyeselt az öreg Csábel, feltűnően egykedvű hangulatban. Már korábban is csak a borát kérte az asszonytól minden rossz szó nélkül. Töltött a poharába, aztán elrévedezett a pohár fölött, s ez valami egészen más révedezés volt, nem az a szokásos, amikor már egy korty sincs az üveg alján. - Írjál csak fiam Sztálin elvtársnak, ha kell, hátha holtában kinyílik a szeme, és észreveszi hol hibáztatott. Hátha éppen egy ilyen porontyot sajnál meg. Holtában, ha már az életében senkit sem sajnált.

Egészen felvidult a gondolattól. Ivott még egy kortyot, és szokatlanul vidám hangon mondta:

- Miért is ne? Holtában még a nagyapám is vajszívű lett, mert csak rámhagyta minden nyomorúságát.

5. rész

Kurta Kálmán füléhez szorította a telefonkagylót, s ettől a mozdulattól orra hegyére csúszott drótkeretes szemüvege.

- A franc ebbe a rövidlátásba! - morogta bosszúsan magának, ám egyúttal a telefonkagylóba is. Valaki zokon vehette megjegyzését, mert Kurta elvtárs ingerült hangon hozzátette: - Csak ne kérjen ki magának semmit! Miből gondolja, hogy maga olyan éleslátással van megáldva? Mikor jelenik meg a maguk lapja?... Hogy-hogy ki? Kurta vagyok... Persze, hogy az más.

Levette orráról az idegesítő pápaszemet.

- Mit mondott? Holnap? Hát holnap nem fog megjelenni... Csak akkor jöhet ki az utcára... Nem maga, a lapjuk! Nekrológ nélkül nem jelenhet meg... Majd megkapják... Nem tőlem, egy gyerektől... azaz tőlem kapják meg, de egy gyerek írja... Miféle úttörő újság ez?... Hát most egy gyerek fogja írni, és kész. Végeztem.

Dünyögött még valamit az akadémikuskodó emberekről, akik a világ sima folyásának ke rékkötői, s akik miatt úgy épül a szocializmus, mint a cigányputri. Szedett-vedett anyagból és lassan.

Ismét a telefonkagyló után nyúlt, pápaszemét ezúttal a telefonkészülék mellé helyezte, ne idegesítse még az is.

- Csetneki? - szólt újból a kagylóba. - Maguk jártak abban az iskolában, nemde?... Úgy látszik, ma mindenki bolond. Nem azt kérdeztem, hány iskolát járt ki, engem az se érdekel, ha egy osztályt se végzett...Na végre...Emlékszik rá kivel beszéltek?

Rövid szünet következett.

- Boldog ám az öreganyja! Vigyázzon, miket beszél...Ja, hogy Poldován. Rendben van.

Kurta Kálmán harmadszor is a telefon után nyúlt.

A tanári szobában ismét csak Poldován Imre tartózkodott egyedül, nem volt akit éppen helyettesíteni kellett volna. Aznap egyetlen tanító sem késett vagy jelentett beteget. A jó tanítók nehéz napokban mindig a helyükön vannak. Még Bursitch igazgató is oktatott. Történelmet. Igaz, gyakran a maga módján, amiért sokan nehezteltek is rá. Bursitch úr, noha nem volt még igazából öreg ember, mégsem értette meg teljesen az idők szavát. Az is lehet persze, hogy régi tankönyveket használt olykor-olykor, ami végzetes hibának bizonyult. Mint ahogy - számára legalábbis - végzetes hibának bizonyult távolléte is a tanári szobából. Mert a történelem oktatása sem mindig célszerű és hasznos.

A felcsörrenő telefonkészülékről Poldován Imre emelte fel a hallgatót.

- Pannónia utcai... Kurta elvtárs? - kérdezte elhűlve, nem tudván mire vélni a megtiszteltetést. Azt azonban ösztönösen is megérezte, ennek valami nagyszerű dolog lehet a következménye. Ha ügyesen viselkedik. Összeszedte hát magát.

- Igen, igen... az a Csábel gyerek... persze, hogy ismerem, híre van az egész környéken... Hogyan?...Igeen? Hát, hogy is mondjam?... amúgy nagyszerű gyerek... az osztályzatai ugyan... de hát sok még a maradi tanár ebben az iskolában... sajnos... nem értik meg, hogy nekünk más embereket kell kovácsolni ... új embereket és másként... Hogyne! Persze, minden segítség.

Csábel Jóska az utolsó padban ült, elmaradhatatlan jóbarátjával, Csóróval együtt. Előbb még csak sugdolóztak, de hangjuk egyre erősebbé, hallhatóbbá vált.

- Van egy huszasunk - tett célzást Csóró az uszályostól szerzett pénzre - el kéne menni moziba.

- Ma nem lehet - súgta Csábel Jóska.

- Mér ne lehetne? - kérdezte Csóró gyanakodva. Úgy vélte, barátok között tisztességtelen

dolog elsumákolni a közösen szerzett pénzt. - Jó film megy az Ipolyban. Meg artista műsor is van a híradó után.

Csábel Jóska hallgatott. Nagyon elmerült a gondolataiban. Szeretett moziba járni, a cirku-szi mutatványokat meg különösképpen kedvelte. Csakhogy feladata van. Házifeladat, amit kivételesen meg is kell csinálni.

Csóró félreértette a hallgatást.

- Akkor menjünk le a Dunához. Ha elkapjuk a dilist, veszünk tőle damilt. Meg horgot is. Hogy legyen mivel pecázni.

- Nem lehet. Házifeladatom van.

- Mér? Nekem nincs, azt hiszed? Eddig az még nem tartott vissza semmitől.

- Ez más. Sztálinról kell írjak.

- Az ráér. Még csak most halt meg. Róla még jövőre is fognak írni.

- Nekem most kell.

- Akkor add oda a részünket. Majd mi elmegyünk Kakával.

- De odavagy a szaros pénzéért! - csattant fel Csábel Jóska. Nem elég, hogy a nyakába varrták ezt a lógó negrót, ez meg még a pénzért is nyaggatja. Mintha el akarna szökni előlük. - Majd elverjük. Nem lépek le vele.

Ezt már a tanítónő is meghallotta. Egészen kikelt magából, hogy azok ott hátul megszegték az egyezményt. Mert egyezmény volt köztük, ha ők ketten, ott az utolsó padban csendben maradnak a számtanórán, megadja nekik a kettést év végén. A tanítónőt felháborította, hogy valaki mindenáron meg akar bukni. Semmire sem becsülte azokat az embereket, akik a legkisebb erőfeszítésre sem hajlandók előmenetelük érdekében. Jogos felindulásának éppen hangot akart adni, amikor kinyílt a tanterem ajtaja. Poldován Imre lépett be a folyosóról. Odament a tanítónőhöz, és a fülébe súgott valamit. A tanítónő láthatóan megkönnyebbült.

- Csábel! - szólt jól hallhatóan Poldován Imre a katedráról. - Gyere velem a tanáriba.

Csábel Jóska elhúzta a száját.

- Megint kipattant valami balhé - súgta oda padtársának. Felállt, és elindult a padsorok között. Csóró utána szólt:

- Engem nehogy bemószerolj!

A tanáriba érve Csábel Jóska megállt az iroda közepén, és várta a támadást. A kérdéseket általában egy-két pofon szokta megelőzni. Ez nem baj. Olyan ez, mint a randevú. Fel kell készülni rá, nehogy váratlanul érjen. Még jó is. Kicsit felráz a tespedtségből. Megindul az agyműködés, amire nagy szükség van raffinált kérdések esetén. Mert sohasem mindegy, mire mit válaszol az ember.

A pofonok most elmaradtak.

Poldován Imre nagyon szívélyes volt. És jóindulatúan atyáskodó. Ha lett volna gyermeke, az most szeretne volna meg az apját. De nem volt. Így máson kellett kitöltse atyai szeretetét.

- Tudom, hogy milyen nagy feladattal bíztak meg - kezdte barátságosan. - Te talán még fel sem tudod fogni. Sztálin elvtársról csak a legnagyobbak írnak. Azok, akik szavakban is ki tudják fejezni azt a kifejezhetetlen érzést, ami minden haladó ember szívét nyomja. Persze, azért a népnek is hangot kell adni - tette hozzá sietve, mint aki a nagyságot semmi esetre sem az emberfia természetére érti. Egy kicsit még össze is húzta magát, nehogy az álmélkodó gyerek fölé tornyosuljon. - Mert a nép is érez. Csak nem tudja úgy kifejezni. És ez a feladat most rád hárul. Hogy megemlékezz Sztálin elvtársról az úttörők, az iskola, az egész nép nevében. Tudod milyen nagy megtiszteltetés ez?

Csábel Jóska nem tudta. Csak annyit tudott, hogy Sztálin elvtárs halála jónéhány napját elrontotta. A kocsikázás a Pobjedában, az volt valami, de talán mégis csak nagy árat kell fizetni

érte. Neki itten emlékezni kell, amikor nincs is mire. Hiszen Sztálin elvtárs sohasem járt a Duna-parton, nem szedtek együtt kukacot a szarból a pecázáshoz; Sztálin elvtárs nem ült vele együtt a villamosütközőn, és nem tudja milyen durvák a kalauzok, csak mert valaki hátul utazik. Semmi-féle közös élményük nincsen, és mégis neki kell emlékezni. Mialatt Csóró meg Kaka vidáman csatangolnak a Duna mentén! És mindezt annak a gázlámpásnak köszönheti. Megint érezte, hogy sajog a háta.

Poldován Imre most odalépett hozzá, s rátette kezét a vállára.

- De ne ijedj meg fiam a feladattól - mondta. - Itt vagyok én is. Én mindenben segítek neked, engem bármikor megtalálasz, ha szükséged van rám, és biztos, hogy szükséged van rám, mert Sztálin elvtársról még te sem tudsz úgy megemlékezni, ahogy illik. Úgyhogy nehéz feladat előtt állunk, de ha mi ketten összefogunk, semmilyen akadály nem állhat utunkba. Az idő viszont sürget. A lap addig nem kerül ki az utcára, míg mi el nem készülünk a nekrológgal. Ezt Kurta elvtárs mondta, aki nagyon várja már az eredményt. Foglalj helyet fiam.

A gyerek leült, és nagyon fészkelődött az orosz jegyzetekkel takart íróasztal mögött. Ré-mülettől nézte amint Poldován Imre kicseréli a hegyet az író tollban, sötétkék üvegből feltölti a tintatartót, és színtiszta papírlapokat helyez eléje.

Nincs visszaút.

Közben megszólalt a szünetet jelző csengő, nyílt az ajtó, és sorban érkeztek a tanítók pihenni. Poldován Imre most megragadta ifjú barátunkat, húzta magával a sarokba. Ott sem lehetett ugyan zavartalanul beszélgetni, de hál'istennek a tanítók egy kupacba verődtek az iroda ablakánál, mindegyiknek akadt valami panaszos beszámolója, nem törődtek azzal, mi történik a sarokban. Poldován Imrét mégis zavarta ez a sokaság.

- Kedves gyermekem - mondta, vagy inkább suttozta -, ha akarsz, menj le ide a Vág utcai könyvtárba, szívesen leszólok nekik, hogy hagyjanak békén, amíg megírod azt, amit kell. Ott csend van, és nyugalmad lesz.

Csábel Jóska elfogta a nyugtalanság. Megsejtette, hogy már a könyvtár bejárata előtt ir-tózni fog a csendtől, s inkább a Duna-partra megy Csóró meg Kaka után. Ezen érzését nem tudta és nem is akarta titkolni. Fancsali ábrázata láttán Poldován Imre is rájött, hogy a könyvtár még-sem a legalkalmasabb hely a megtisztelő feladat elvégzésére. Mert a könyvtárban csend uralkodik, az meg a legtöbb embert hallgatásra készíteti. Most azonban beszélni kell. Azaz írni.

- Gyere! - ragadta meg Csábel Jóska kezét, és húzta magával a fiút két emelettel feljebb, ahol - tudomása szerint - az egyik tanterem aznap használaton kívül volt helyezve. A kisegítő tanító nemcsak a gyereket vitte magával, de az új hegyel ellátott tollat, a nagy üveg tintát meg a színtiszta papírlapokat is.

- Hova akarsz leülni? - kérdezte már a tanteremben.

Csábel Jóska kapásból válaszolt.

- A kötömbre, a Dráva utca végén. Ott, ahol az uszályok rakodnak.

- Ott most nem lehet írni. Itt kell, hogy helyet foglalj.

A gyerek bánatosan engedett. Megszokásból az utolsó padban telepedett le. Poldován Imre lerakta elé a papírlapokat, feltöltötte a kiszáradt tintatartót, és megsimogatta Csábel Jóska bozontos fejét.

- Nem kell elsietned - mondta változatlan atyai hangnemben. - Előtted áll az egész dél-után, én amúgy is itt maradok az iskolában késő estig.

Késő estig!

Ez nagyobb szenvedés, mint amit Sztálin elvtárs átélt a halála előtt. Elkezerítő! Még akkor is, ha Sztálin elvtárs is túljutott a szenvedésen és meghalt végre, ami azt bizonyítja, hogy egyszer mindennek elérünk a végéhez. De ki győzi azt kívánni? Még szerencse, hogy tanítók nem ugrál-

nak körülötte.

Poldován Imre magára hagyta.

Amint egyedül maradt, Csábel Jóskának első dolga volt az ablakhoz rohanni. De bár ne tette volna! Mert így csak a szíve fájdukt meg.

Az ablak a Dunára nézett, a Margit szigetre, a budai hegyekre, a szabadságra, amelytől Sztálin elvtárs most őt is megfosztotta.

Nem egész egy óra múlva véget ér a délelőtti tanítás, Csóró meg Kaka előtt ott áll az egész délután, tucatnyi választási lehetőséggel. Mehetnek a malom mellett felsorakozó tehervagonokhoz felfedező körútra, a zsákokból kiszóródott gabona között portyázó egerekre lődözni csúzlival; lemehetnek a Dunához pénzt keresni az uszályostól, akinek ma is éppen úgy hiányzik a rum, mint máskor; focihatnak a templom előtti grundon vagy tujázhatnak a tizenötös villamoson. A jó ég tudja csak, mennyi minden mást is csinálhatnak, mennyi változatosságot kínál nekik a szabadság. Neki meg itt kell senyedni üres papírlapok felett.

A csábítás legyőzhetetlen volt, mint Sztálin elvtárs.

Majd megírja otthon azt a negrológót, tán még az apja is tud segíteni, bár sohasem szokott beleavatkozni a házfeladatokba, de ez más, és az apja jóval többet tud Sztálinról, mint ő, hiszen oly sokszor emlegette.

És már rohant is a tanterem ajtajához. Az ajtó zárva volt.

Poldován Imre nem volt buta ember, mint oly sokan mások, ő is megsejtette, milyen féltelmes vonzerővel rendelkezik a szabadság. Ez a vonzerő a legnagyobb elektromágnesénél is erősebb, mert a mágnes - amíg működik - szorosan tartja magánál, amit magához vonzott, a szabadság viszont nem erejével, hanem tárt karjaival vár, és elenged, ha el akarsz menni. És a szabadság után mindig, mindenki vágyik, nem úgy, mint vas a mágnes után.

Nem volt más választás, oda kellett hajolni a papírlapok fölé.

6. rész

Sztálin elvtárs elment közülünk, pedig Csóró szerint sose tartozott közénk. Ahogy a Krajcsik Pityu se tartozik igazán közénk, mer ő inkább a parkba jár le. De Sztálin elvtárs hagyot valamit maga után nem úgy mint a Krajcsik Pityu aki csak a szart hagyta. És ő mindig élni fog. A papám is mindig emlegeti. Most is pedig már elhunyzott. Mer mindennap aszongya anyunak: hosztál inni? És anyu mindig hosz neki. Kövi dinkát.

Abból is tudgyuk hogy Sztálin elvtárs mindig él hogy a felhőkarolónál a Satyabá többször is monta legjobb volna elfelejteni hogy élt. De ő se tudgya elfelejteni pedig ő már sok mindenre nem emlékcikk. Mi gyerekek azonban sohase foglyuk elfelejteni mer nekünk jobb memorjánk van mint a Satyabának. Mer mi nem iszunk annyit.

Mi fiuk azér se felejtjük el mer szobra áll a hösök terén ahova mi is néha járunk a melegben aláálni. Olyankor sujos árnyékot vet ránk és jó hüsölni a nagy melegben. Ezér nem is tudom mér monta a Satyabá egycer hogy nagyon rosz a Vilinek mer ő épen a Sztálin elvtárs miat hüsöl.

De nekünk nem szabad elfelejteni őt. Nem a Vili bácsit akit a Sztálin miat vitték el hüsölni. Bár a karcoloban rola is beszélnek mindennap, mer ő ottan törsvendég volt amig el nem vitték. Hanem Sztálin elvtársrol akinek annyit köszönhetünk mer ő hozta el nekünk a szabadságot ami azota is van mióta hazánkat felszabaditota valami iga alol, ami alat mi nyögtünk. Nem én. Mer én még iga alat születtem de akkor még nagyon kicsi voltam amikor a Sztálin elvtárs nyakunkra hoszta az oroszokat. Ezt is a Satyabá monta a karcolo előt hogy azota is itt ülnek a nyakunkon. Én még egy orosz se látam senki nyakán de biztos így van ha Satyabá monta mer ő mindig lát

olyanokat amit más észre se vesz.

Ezér most én kijelentem a barátok nevében hogy Sztálin elvtárs csak ne nyugtalankodjon ott a sirban és nehogy eszébe jusson felkelni. Ha már egyszer megpihent mer mi nem felejtyük őt el soha és mindig akadnak majd akik fojtatják a munkáját ha nem is pont úgy ahogy ő elkezte.

Mire Csábel Jóska befejezte megemlékezését Sztálin elvtársól, Poldován Imre is előke-
rült. Résnyire nyitotta ki a tanterem ajtaját, csak a fejét dugta be, úgy kérdezte:

- Hogy állsz, fiacskám? Haladsz?

A gyerek vidáman válaszolt:

- Kész vagyok.

Úgy érezte, nagyon nagy tehertételtől szabadult meg. Isten érezhetett így, miután végzett a világ teremtésével, s aztán már tehetett, amit akart. Vagy Sztálin elvtárs is néha, amikor végzett egy-egy ellenfelével. Ám ő csak rövid ideig érezhette ezt a megkönnyebbülést, mert neki mindig akadtak újabb ellenfelei. Szegény. Hosszan tartó, sziszifuszi munkára volt kárhoztatva. De ennek immár vége. Ahogy a nekrológ is befejeztetett.

Poldován Imre beljebb tolta magát. Lassú, visszafogott léptekkel közelített az utolsó pad-
hoz. Most is ráérzett a valóságra, s már előre félt egy hosszú és álmatlan éjszakától.

Nem csalódott.

Miután elolvasta Csábel Jóska dolgozatát, hangtalan sóhaj szakadt fel a melléből, és soká-
ig vakarta feje búbját, mintha a viszketés az istennek sem akarna elmúlni.

Aztán ő is az ablakhoz lépett, mint korábban Csábel Jóska, és áhítozva tekintett ki a világ-
ra. Őt is elfogta a vágyakozás egy jobb, szabadabb élet után, hogy ő is azt csinálhassa, amit akar.
E pillanatban éppen vidékre kíváncszott, abba az isten háta mögötti kis faluba, ahonnan száрма-
zott. Azt sem bánta volna, ha szegény családját kuláknak nyilvánítják, s ezért büntetésből kora
reggeltől késő estig a szikes talajon kapál. Pedig nagyon nem szeretett kapálni.

Poldován Imre elfordult az ablaktól, s egy darabig reménytelen mélabúval nézte a gyere-
ket, aki egyre türelmetlenebbül ácsorgott a pad mellett. Szíve szerint megbüntette volna ezt a
kölyköt, üljön ott mellette, egész éjszaka, ha kell, amíg megírja helyette ezt a nekrológot. Mégis
józan eszére hallgatott, mely ezúttal is megsúgta neki: a jövő záloga az ifjúság! Csábel Jóskát
nem büntetheti, mert ez a gyerek is a jövő záloga, s az a papír, amelyet a gyerektől kapott, a jövő
zálogcédulája.

Felsóhajtott, s aztán csak annyit mondott:

- Eredj fiam. Haza mehetsz.

A gyerek eltűnt, mint ázott madár a bokor aljáról, amikor végre megszárad a szárnya, s
újból lebeghet szabadon ég és föld között. Csábel Jóska csak azt a kis területet járta be, ami elhó-
díthatatlan birodalmuk volt. A malom környékét, a Dráva utca végét, a sóderhegyeket, s a ki tudja
honnan ottfelejtett kötömböket, ahol most négy kocsikísérő kártyázott. Jobb híján, s talán barát-
juk hiányában is, Csóró és Kaka is ott kibiceltek. Szótlanul, persze, mert a kocsikísérőknek gyor-
san eljárt a kezük, ha rossz volt a lapjírás.

- Hol voltál eddig? - kérdezte Csóró.

- Bezárt az a piszkos Poldován.

- A segélytanító? Büntetésből?

- Abból hát. Sztálin elvtárssal büntetett.

Az egyik kocsikísérő, kackiás bajsza alatt csendben megjegyezte:

- Még holtában is büntet?

- Az ultiddal törődj, ha meg akarod nyerni ezt a kört, mint Sztálin elvtárs a háborút - mo-
rogta rá a társa.

A partit mégis elvesztették. A bajszos felállt, és bosszúsan dünnyögte:

- Na, én megyek.

A smicisapkás másik odaszólt Csábel Jóskának:

- Gyere öcskös, ülj be, ha van merszed.

Két társa gyanakodva nézett rá, de csak az egyik jegyezte meg:

- Aztán pénzed van-e?

Csábel Jóska megtapogatta zsebét, és magabiztosan válaszolt.

- Annyi tán igen, mint maguknak.

A három kocsikísérő elismerően húzta el száját, nekik mindegy volt, kitől nyernek, egy fröccsre valót még a gyerektől se szégyen. Csóró viszont elsápadt, Kaka meg remegni kezdett. Részük az uszályos pénzéből még mindig Csábel Jóska zsebében lapult. De nem mertek szólani. Ha minden kötél szakad, az ember bízson a szerencséjében. Meg segítsen magán.

A felnőttek nem tudják, hogy borongós téli estéken - nem ám amikor hótakaró borítja a várost, szánkázni lehet, meg hógolyózni, hanem amikor búbélelte nehéz esőcseppek hullanak az égből -, amikor mást sem csinálhat az emberfia, a vaskályha mellől előkerül a kártya is. A nagyok vitájába nem szólhatnak bele, nem ülhetnek a borospohár mellé sem. Hát kártyáznak. Nyári estén, a kötömbök között elleshették az ulti bonyolult tudományát, télen a kályha mellett meg gyakorolhatták, amit tanultak. S mivel érdekes a játék, megmozgatja a fantáziát, gondolkodásra készíttet, hát erre-arra magától is rájön az ember.

A kibicek nem szólnak bele. Némán figyelik a játékot. Olykor, persze, csak elhúzzák a szájukat, ha valaki olyan lapokat tesz talonba, amivel ők nem értenek egyet. Ami néha azt is jelenti, hogy ők bizony ilyen lapokat semmi kincsért sem vennének fel a talonból. Az nemcsak esélyeiket rontaná a nyereségre, de a játék szépségének, izgalmának is ártana. Csábel Jóska sem akart belerondítani a játék szépségébe, még azt mondanák ezek a behemót sóderlapátolók, hogy mégicsak kölyök, aki annyit ért a kártyához, mint halász a töltött puskához.

A kocsikísérők, valamivel később, már a felhőkarcolóban, egy-két fröccsel kevesebbet ittak. A három jóbarát pedig elindult a nagykörút felé, hogy az első útba eső cukrászdában megegyen legalább egy mignont. Mert régi szabály, hogy egy jó napot mindig meg kell ünnepelni.

Poldován Imre ezalatt izzadt. Percenként törölte meg verejtékező homlokát, holott a márciusi nap már lemenőben volt, kevés melegét éppúgy magának őrizte, mint a tanári szoba sarkában álló vaskályha. Nem is a terem hőmérséklete, hanem feltüzeseedett lelke varázsolta szemei fölé a gyöngyszemeket. Sztálin elvtársról írni - még egy gyerek nevében is - heves átérzést, indulatot követel. Ennek ellenére Poldován Imre nagyon nehezen indult be.

Felnőtt, fontos beosztásban kényelmetlenül elhelyezkedő és magasztos jövőt eltervező tanárember nehezen tudja beleképzelni magát egy gyerek érzésvilágába. Ott volt ugyan előtte Csábel Jóska dolgozata, de azt félretolta.

Mit köszönhetnek a gyerekek Sztálin elvtársnak, amiért örökké hálások lehetnek? Az életüket? Ez talán túlzás, de azért ebben is van valami igazság. A szabadságukat feltétlenül. Meg hogy azt tanulhatják, ami helyes, ami igaz, és nem azt a mákonyt, amivel a klerikális reakció ámitotta évszázadokon át a gyerekfejeket. Azt, hogy a gyerekek végre az igaz úton haladnak, s bár Sztálin elvtársat elragadta tőlünk a halál, keze még a sírból is kinyúlik, hogy jó úton vezesse ifjúságunkat a jövő felé. Amellett pedig még vannak élő segítőitársai is. Ez nagyon fontos!

Poldován Imre belemártotta tollát a tintatartóba.

Hogyan is mondta, éppen ő, Csábel Jóskának? Sztálin elvtársról csak a legnagyobbak írnak. Most viszont egy kicsinek kell, úgy, mintha nagy lenne.

Akár az apámat vitték volna el mellőlem - írta le az első sorba. Igen, ez jó. Hiszen árvák maradtunk mindannyian. Egy fénylő csillag lehullott az égről. De a fényét azért meghagyta ne-

künk!

És ahogy Ő tanította mindig, ilyenkor sem szabad megrendülni, nehogy az imperialisták kihasználhassák pillanatnyi megingásunkat, mert azok betüremkednek a legkisebb részbe is, mint a csúszó-mászó aljas férgek. Mert olyanok.

A tanítóhelyettes itt megállt egy percre, rányomta az itatóst a papírlapra, nehogy akár egyetlen paca is elrontsa a leírtak szépségét.

Aztán folytatta:

Éppen ezért vagyunk hálásak neki, mert megszabadított minket a csúszó-mászó burzsujoktól és kulákoktól, és így mi már egy szabad országban élhetünk. Nekünk éppen az a legnagyobb feladatunk, hogy vigyázzunk erre a szabadságra. Sztálin elvtárs áldozatos munkája nem vesztet kárba! Mi tudjuk, hogy ez csak rajtunk múlik, és - akár erőnk felett is - mindent megteszünk, hogy ne múlják rajtunk.

Nekünk, gyerekeknek, ha méltóak akarunk lenni ahhoz, amit Ő ránk hagyott, éber szemmel kell járni a világban. Még a tanárainkra is figyelni kell (az igazgatóra főleg, gondolta Poldován Imre e sorok jegyzetelése közben), nehogy olyasmit halljunk a szájukból, ami sérti fiúink igazságérzetét, ami a reakció suttogó hangja. Mert ilyenkor nekünk, amikor hazugságot akarnak belénk sulykolni, fel kell emelni szavunkat, bátran, ahogy Sztálin elvtárs azt elvárná tőlünk. És egy percig sem szabad megtántorognunk (mint Satya bá a felhőkarcoló előtt, gondolhatta volna Csábel Jóska), mert mindig arra kell gondolnunk, hogy Sztálin elvtárs ugyan lehúnyta szemét, de azért még mindig rajtunk tartja. Onnan is figyel minket.

Dolgunkat mégis megkönnyíti szeretett vezérünk zsenialitása, ami abban is megnyilvánult, hogy olyanokat választott maga mellé, akikre nyugodtan rábízhatta hazánk sorsát, akiknek kezében hazánk, népünk és ifjúságunk fényes jövője biztosítva van.

És folytatta tovább, tolla belenyúlt a késő éjszakába.

7. rész

Kurta Kálmán másnap reggel asztalán találta a nekrológot. Mohó érdeklődéssel fogott az olvasáshoz. Időnként alig hallhatóan hűmmögött, majd amikor letette kezéből a papírlapokat, néhány percig eltűnődött. Egy egészen kicsit elégedetlen volt, mert az írást - ellentétben a vártnál - nem találta elég gyerekesnek. Nyilván az a tanító is besegített. Ámbár az is lehet, hogy éppen így olyan gyerekes, mint amilyennek lennie kell. Kurta Kálmán ezt nem tudta határozottan eldönteni. Gyermek nem volt, s alapjában véve az ifjúság irányítása sem hozzá tartozott, ezért csak a nagyon komoly, felelős beosztásban tevékenykedő felnőttek agyával tudott gondolkozni. Lévén kevés tapasztalata a gyerekek észjárásában, kénytelen volt megérzésére hagyatkozni. Ez a megérzés már nagyon sokszor fején találta a szöveget, feltehetően most sem fog mellé ütni. Azt már magának sem vallotta be, ha ne netán mégsem találja el a szög fejét, akkor sincs nagy baj. Egy kezén meg tudta számolni azokat az embereket, akik abban a helyzetben vannak, hogy kivegyék markából a kalapácsot. A Pajtás újságnál egyetlen ilyen ember sem volt található.

A szerkesztő, miután megkapta közlésre a nekrológot, azonnal továbbította azt a korrektornak, azzal a rövid megjegyzéssel, hogy nyugodtan ellazsálhatják a nap hátralevő részét, ezt az írást nem kell korrigálni. Arról a helyről, ahonnan érkezett, közlésre küldték, nem javításra. Egyébként is késésben van a lap, és ilyenkor minden perc drága.

Kurta elvtárs gyerekes izgalommal várta a reakciót. No, persze nem azt a reakciót, ami ellen minden áldott nap olyan keményen harcolt. Irodáját őrző sárkányok másnap csodálkoztak is, hogy reggel nem a Szabad Népet, hanem a Pajtás újságot vette először kezébe. Még egyszer

elolvasta a Csábel Jóska neve alatt megjelent írást. Mintha csak ő maga szülte volna ezt a nekrológot. És majdnem olyan is volt, hiszen felfedezettje írta, márpedig csak-csak rokonlélek az, akit mi patronálunk. Hogy valóban rokonlélek, azt ékesen bizonyította ez a gyerek ott a Duna-parton. Megérdemel minden támogatást, s ha netán e mélyen érző gyerek szívéből áradó fájdalmat, hitet és lelkesedést bárki bírálni merészeli, az csak az ellenség kórusa lehet. Azt pedig gyorsan el kell hallgattatni, még mielőtt kártékony fecsegésük fogékony fülekre talál.

Nem is kritizálta senki azt a nekrológot.

Mivel a gyereket nem tudta telefonon elérni, illetve el tudta volna, csak nem akarta zavarani az iskolai oktatás közben, ezért Poldován Imrét hívta fel. A telefonkagylót Bursitch igazgató emelte le a készülékről, s amikor rájött, ki keresi Poldován elvtársat, érezte, hogy az előző este elfogyasztott grenádírmars megfekszi a gyomrát. Éppen szünet lévén az oktatásban, a tanítók ott nyüzsögtek az igazgatói iroda előtt a tanári szobában. Poldován Imrét így azután nem volt nehéz előkeríteni.

Bursitch igazgató előzékenyen betessékelte a segédtanítót az irodájába, majd kisietett a wécére, megviselt gyomrán könnyíteni. Amúgy is régivágású úriember volt, aki nem szokta kihallgatni mások beszélgetését. Így még jobban is járt, mert ha hallja miről és mit beszél Poldován Imre, hát az még jobban megfekszi a gyomrát.

Poldován Imre, miután megköszönte a nekrológban való közreműködésért kijáró gratulációt, és szerényen fogadta Kurta elvtársnak a csodálatos gyerekeket nevelő pedagógusokra, valamint e nagyszerű iskolára vonatkozó dicséretét, a következőket mondotta:

- Igen, nagyon keményen dolgozunk annak érdekében, hogy olyan gyerekeket neveljünk, akikből majd a párt megfellebbezhetetlen ítéleteit elfogadó, és Sztálin elvtárs, no meg persze Rákosi és Kurta elvtársak útmutatásait követő, hazánk és az egész szocialista tábor dicsőségére való felnőttek lesznek. Olyanok, akikbe beletörik az imperialisták bicskája.

Rövid szünetet tartott, megengedve Kurta elvtársnak egy helyeslést. Aztán folytatta:

- Mindamellett ebben az iskolában is akadnak olyanok, akik nem képesek, vagy nem is akarnak megszabadulni a múlt csökevényeitől, és ezzel bizony nagyon is hátráltatnak bennünket a munkában. Itt van, például, Bursitch igazgató, aki a történelem tanítása, és hadd ne tegyek említést az igazgató történelem szemléletéről, szóval a történelem tanítása mellett teniszoktatást is kezdeményezett. Gyűjtött is már néhány jelentkezőt az általa szervezett tenisztanfolyamra. Érti ezt, kedves Kurta elvtárs? Teniszoktatást! Mintha most, az imperializmus elleni heves harcunk kellős közepette éppen ez az úri passzió lenne a legfontosabb dolog. Ő, persze, a testedzés álarcába bújtatja e tevékenységét, de a tenispálya salakján a jövő burzsoáziáját tenyészt. Mert ha még valami proletároknak kijáró testneveléssel rukkolna elő. De tenisz?!

Megint elhallgatott, várta az egyetértést, de csak egy krákogás volt a válasz. Aha, gondolta Poldován Imre, ez olyan értesülés, amitől még Kurta elvtárs torkán is megakad a szó. Jogosan.

- Ne haragudjon Kurta elvtárs, hogy ilyesmivel terhelem, de nagyon kikívánczolt belőlem.

Kurta Kálmán egy cseppet sem haragudott. Sőt! Igazat adott a segédtanítónak. A munkásosztály fiainak futball kell, nem tenisz, ami költséges, mert nem elég a labda, ütő is kell hozzá; nem elég a klottgatya, ahhoz fehér selyeming meg nadrág dukál, mind afféle burzsuj kellék. Tudta ő ezt nagyon jól. Emlékezett rá gyerekkorából, amikor ő maga is labdaszedő volt egy tenispályán, s olykor két-három pengőt is megkeresett az uraktól meg a hölgyektől, mégis, megalázó, szolgai munka volt az.

Most, hogy kiöntötte lelkét, Poldován Imre úgy érezte, rést ütött az imperializmus falán. Olyan magabiztos hévvel lépett ki az igazgatói iroda ajtaján, hogy kis híján felöklelte a wécéből visszatérő igazgatót. S még bocsánatot sem kért. A tanári szobából a tantermekbe visszatérő taní-

tók után is úgy nézett, mintha ő bocsátotta volna útjukra őket, lelkes munkájukat folytatandó. Tekintetével még egy biztatást is küldött utánuk, de azt már senki sem vette észre.

Bizonyos eseményeknek gyorsan híre terjedt az iskolában. Mint például Csábel Jóska Pajtás újságban megjelent nekrológjának, aminek köszönhetően Sáfrányos, a biológia szerény oktatója két ötös jegyet is bevészt az osztálynaplóba Csábel Jóska neve mellé. Ha valaki megkérdezte volna tőle, miért, hát előrukkolt volna az ésszerű magyarázattal. A biológia valójában élettan, s aki egy ilyen nekrológot tíz éves fejjel meg tudott írni, annak van valamilyen fogalma az életről, s így nyilván az élettanról is. Mert ugyebár ott van az a Liszenkó. De ezt inkább ne feszegezzük.

Sokkal természetesebb volt a magyartanár két ötös osztályzata, hiszen azokat, ha nem is éppen az osztályban elhangzott feleletért vagy kért dolgozatért adta, mégis egy irodalmi alkotást jutalmazott vele. Az ilyen gyereket nem is kell feleltetni, úgys csak azt mondaná, amit egyszer már leírt. Az meg...

Feltételezhető, hogy a számtantanárnő is kielégítő magyarázattal tud szolgálni hasonló eljárására. Elvégre kiszámítani bizonyos dolgokat valamilyen formában mégiscsak a matematika hatáskörébe tartozik.

Hogy a tornatanár miért adott jó jegyet egy félig sikerült szaltóra? Ez már az ő dolga.

Csábel Jóska mindezek a váratlanul bekövetkezett események elégtétellel töltötték el, ami természetesen érthető, hiszen a hirtelen összeszedett jó jegyekkel máris elkerülte az évvégi bukás fenyegető rémképét, még akkor is, ha a tanév hátralevő részében semmilyen különösebb erőfeszítésre nem vállakozik. Az nem is jutott tudomására, hogy korábbi igazolatlan hiányzásait is jóváírták, mondván, komoly erőfeszítést és időt igénylő nekrológját megírni maradt távol az iskolától. Hogy nyugodtabb körülmények között tudjon dolgozni.

Azt senki sem firtatta, miért hiányzott Csábel Jóska már három-négy hónappal is Sztálin elvtárs halála előtt. A Nagy Ember végét várta talán? Nem volt egyedül.

Régi közmondás, hogy az örömben olykor ürm is vegyül. Ilyen ürm volt a padtárs viselkedése.

- Na, mi van? - kérdezte Csóró. - De nagy stréber lettél!

- Ééén? - hüledezett Csábel Jóska. - Miért lettem volna stréber? Láttad, hogy nyújtogatom a kezem? Vagy, hogy kíváncsiorogtam volna a ketedrához?

- Azt nem - felelte Csóró. Ami igaz, az igaz. Azt el kell ismerni. - Titokban ügködös.

- A végén még azt is rám fogod, hogy beköptelek.

- Ki tudja? Az ilyenektől, mint te vagy, az is kitelik.

Ez már több volt a soknál. Csábel Jóska elhúzódott padtársától, s az óra végéig nem is szóltak egymáshoz, ami ugyancsak ritkaság számba ment.

A szünetben elkapta Kakát, s félrehúzta a folyosó egyik ablakába.

- Bolond ez a Csóró - mondta. - Nem tudom mi lelte. Még azt is feltételezi rólam, hogy árulkodok.

- Hááát! - húzta el a száját Kaka, mint aki nem tudja, mit is kell ilyenkor mondani. Amikor más tolul az ember szájára, mint amit az érdeklődő hallani szeretne.

- Azt azért nem hiszem - nyögte ki végülis.

- Akkor mit hiszel?

- Semmit. De azt én is látom, hogy még Sáfrányos is nagyon szívélyes veled. A múlt héten még az egyest is nehezen akarta megadni. Azt mondta, fiam, ez nulla. Most meg...

- Most meg mi?

- Tudod te! Még meg is dicsért. A Sztálinért. Mert mióta kukacok eszik, a biológiával is összefügg.

- Tehetek én róla?
Kaka vállat vont, és visszament a tanterembe.
Elkeserítő dolog, amikor a barátok cserben hagyják az embert. Amikor tényleg nem is tehet semmiről. Kérte ő azokat a rohadt ötösöket, amikor eddig is nagyon jól megvolt nélkük?
Az a gazember gázlámpás az oka mindennek. Ha ő meg az a hosszú kampós rúdja nincsenek... No, de a barátok azért barátok, hogy a haragot békülés kövesse. Majd a sulis után.
De aznap erre nem került sor.
Csábel Jóskát a Pobjeda várta az iskola előtt.

8. rész

Ez a körülmény elfeledtette vele a barátok iránt érzett neheztelést. Már hogysisne feledtette volna! Ki az a bolond, aki egy autó kényelmes hátsó ülésén azért búslakodik, mert a barátai valami teljesen alaptalan dolgot feltételeznek róla. Most egyébként is sárguljanak az irigységtől. Rövid ideig ezzel volt elfoglalva. Letekerte az autó hátsó ablakát, kihajolva integetett a Pannónia utcában poroszkáló osztálytársainak. Így kell utazni, barátaim!

Igen, de hova?

Parányi ijedtség hasított belé. Ez az autó nem taxi, amelyik oda viszi utasát, ahova az kéri. Ijedtsége mégsem volt azonos azzal a riadt feszültséggel, amit akkor érzett, amikor először ült a Pobjedában. Annak a néhány nappal korábbi utazásnak az emléke még frissen élt benne, s az alapján úgy érezte, nincs mitől tartania. Úgy istenigazából. De azért mégis!

- Hova megyünk? - kérdezte kissé félénken a sofőrtől, tartva attól, a válasz mégsem lesz olyan kedvező, mint amire számított.

A sofőr nevetve mondta:

- Kurta elvtárs akar látni. Újabban nagyon patronálja az ifjúságot, téged meg különösen megkedvelt valamiért. Pedig rengeteg dolga van ám!

A gyerek nem válaszolt. Ahhoz neki semmi köze, hogy Kurta elvtársnak mennyi dolga van. Majd elvégzi.

A kapott választól mindenesetre megnyugodott, s átadta magát az utazás élvezetének. A tavasz illatát hozó gyenge szellő egészen másként simogatta arcát, mint - mondjuk - a villamos ütközőjén, ahol nem is annyira a szél érte el, mint inkább a kalauz keze, sokszor egészen vörösre cibálva fülét a végállomásig, hogy úgy érezte, nem is az ütközőn guggol, hanem a kalauz tartja fülénél fogva. Óh, nem! Itt felhúzhatta a lábait, egészen fekvő helyzetbe, ügyelve azért arra, feje nehogy az ablak alá kerüljön, mert úgy csak az eget látja, s nem az utcán baktató, irigykedve utánuk tekintő embereket. Mert az élmény. Amikor az emberek irigykedve néznek rá.

Kurta elvtárs hatalmas ovációval fogadta barátunkat, mintha legalábbis a Szovjetunióból érkezett volna egyszemélyes küldöttség. Ha piszkos a bordó, öblös fotel, ahova látogatóit szokta ültetni, talán még le is törli batiszt zsebkendőjével, mielőtt kedves vendége helyet foglal. Voltak azonban szorgos takarítónők, akik éjszakánként gondoskodtak arról, hogy ilyen - esetleg szégyenkezést kiváltó - eljárásra ne kerüljön sor.

- Gratulálok - mondta Kurta Kálmán, miközben jobbról balról méregette a gyereket, mint aki nem hisz a szemének. De nem erről volt szó. Kurta elvtárs nagyon szeretett volna gyereket, ám valahogy úgy alakult, hogy ez nem sikeredett neki. Előbb az illegalitás miatt, amikor is még felesége elől is bújkálnia kellett, később az emigráció a Szovjetunióban, ahol rengeteg megbízatása volt, csak arra nem, hogy gyereket csináljon. Aztán a hazatérés, az újjáépítéssel, pártszervezéssel járó temérdek és késő éjszakába eltolódó munka. Olyankor, fáradtan hazaérve már csak

nem kelthette fel feleségét egy esetleges gyerek miatt. Mindamellett senki sem foghatta rá, hogy híjával van atyai érzéseknek.

- Nagyszerű ez a nekrológ, amit írtál - folytatta. - Szinte látom az újságot olvasó pajtásokat, amint nekik is könnyű szökik a szemükbe. Megható. Én mindig tudtam, hogy Sztálin elvtárs már születésük percében belopja magát a gyerekek szívébe. Volt benne valami szigorú, de következetesen szeretet is nyújtó emberség, amit a gyerekek talán jobban megéreztek, mint a kérges szívű felnőttek.

Kurta elvtárs felsóhajtott.

- És ez már megszűnt! Most hát nekünk, Sztálin elvtárs hagyatéka hű őrzőinek kell bizonyítanunk, hogy mi is képesek vagyunk a fiatalságot magunk előtt terelni. Szóval, nagyszerű munkát végeztél. Büszke vagyok rád!

Csábel Jóska feszengett egy kicsit, volt egy egészen parányi lelkiismeret-furdalása. Ő ugyanis még nem olvasta a Pajtás újságban megjelent, és általa írt nekrológot. Ettől függetlenül büszke volt magára. Hiszen ide is autóval hozták, haza is nyilván azzal viszik, márpedig az ilyesmi csak nagyon keveseknek adatik meg, s akinek mégis, miért is ne lehetne büszke rá.

- És az iskolában hogy mennek a dolgok? - érdeklődött Kurta elvtárs. - Hallom ám, hogy nem minden tanártól lehet jókat tanulni.

Ez bizony igaz. Ott van az az Oszipovné, az orosz tanár. Alig beszél magyarul, amúgy kedves asszony, sok szép története van, mesél is az istenadta elég sokat. Csakhogy oroszul. Azt meg ki érti? Ilyen tanítótól mit lehet tanulni?

- Mindegyiktől nem lehet - helyeselt a gyerek -, de azért jól mennek a dolgok.

Már amennyire. Azt mégsem mondhatja el Kurta elvtársnak, hogy bizony alaposan megkeverte a szart ezzel a Sztálinnal. Csóró meg Kaka most haragszanak rá. Egyáltalán, miért kellett ennek a Sztálinnak meghalni? Vagy ha már úgy döntött, hogy szívesebben boldogítja a túlvilágot, akkor miért kellett őt ebbe az egészbe belekeverni? Kérje meg ezt a pápaszemes jóembert, jöjjön le a Duna-partra, és beszéljen Csóróval meg Kakával? Mondja el nekik, nem mondott ő senkiről egy árva szót sem, hiszen most is hallgat.

- Na, de majd teszünk mi erről - mondta Kurta Kálmán, és sárkány-szülte málnaszörppel kínálta vendégét. Ő maga változatlanul szovjet vodkát ivott. Hármat is egymás után. Elvégre jó ital az, csak úgy itatja magát.

Csábel Jóska nem tudta mire vélni ezt a *teszünk mi majd arról*-t, de titkon remélte, Kurta elvtárs mégis beszél majd Csóróval, elsősorban vele, mert ő a hangadó, és elmagyarázza szépen, a véletlen hozta úgy - ebben persze a gázlámpás keze, illetve hosszú, kampós rúdja is benne van -, hogy éppen őrá esett a választás élesztgetni a Lángész kihűlő parázsát. Gyakorlatilag még az a nekrológ is mellette szól. Mert abban sem írt meg mindent, amit Sztálin elvtársól tudott vagy hallott. S kell-e ennél ékeőbb bizonyíték az ő tisztességére? Ahogy Sztálin elvtársról sok mindent elhallgatott, úgy Csóró és Kaka esetében is tudja tartani a száját. Ezt annak a két idiótának is meg kell érteni.

Kurta elvtárs menni készülődött. Sok más egyéb elintéznivalója volt az irodán kívül is.

- Gyere fiam - mondta kitekintve az egész falat betöltő széles ablakon -, elviszlek haza. Látom, szemerkél már az eső, nehogy megázz.

Ezúttal nem a Pobjeda várta őket lent, az épület kapuja előtt, hanem egy, a Pobjedánál nagyobb fekete autó, ablakai szépen lefüggönyözve. Csábel Jóska még csodálkozott is, ha már függönyt igen, akkor redőnyt miért nem szerelnek a szép tiszta ablakokra, az sokkal jobban megszűrné a külvilág zaját.

Sofőr nyitotta ki nekik az ajtót, tisztelettudóan és szótlánul. Ez a faképű ember egész idő alatt egy árva szót sem szólt, még akkor sem mondott semmit, amikor Csábel Jóska az utat ma-

gyarázta. Másfele ment, de így is odatalált. Biztos néma, gondolta róla barátunk, de akkor legalább mutogatna.

Ennek a hatalmas autónak nem csak néma, de gondosabb is volt a sofőrje, féltette a gumikat, vagy nem mert ujjat húzni a tizenötös villamossal, mert ez már messze elkerülte a síneket, a sorház másik oldalán állt meg.

Kurta elvtárs karórájára pillantott, és elégedetten nyugtázta, nem fog elkésni sehonnan, vagy ha mégis, hát majd várakoznak rá. Egyébként sem szerette a türelmetlen embereket.

- Ha már azt ígértem hazakísérlek, akkor úgy legyen - mondta határozottan, és tolta maga előtt a fiút, vezesse, mutassa merre kell menni.

Megkerülték az épületet, s a Dráva utca felől éppen akkor csörömpölt a villamos, amikor a korláttal védett keskeny járdára léptek. A férfi - ámbár munkatársai tanúsíthatják, hogy sohasem volt ijedős - majdnem nekiesett a falnak hirtelen támadt rémületében. Azt hihette talán, a klerikális reakció küldte nyakára Jézuskát egy éktelenül csilingelő szánon, vagy valami sárga szörnyeteg rázza a falakat, de úgy ám, hogy attól kellett tartani, menten rádől a ház.

- Tarthatatlan állapot - jegyezte meg Kurta elvtárs, sértett füleit tapogatva még mindig, holott a tizenötös már régen a református templom előtt koptatta a síneket.

A jól öltözött úriember láttán az idősebb Csábel másra sem tudott gondolni, mint hogy megint egy civil rendőr kíséri haza csínytevésen rajtakapott fiacskáját. Csak azt nem értette, hogy-hogy nem a fülénél fogva.

Csábelné kapott először észbe. Mert Kurta elvtárs arcképe mindenütt látható volt tarfejű barátja mellett, még a piacon a kofák is az ő pápaszemes ábrázata alatt árulták a zöldséget. Csábelné asszonyság nem is igen tudta, hova legyen nagy meglepetésében. Összecsapta két szilvalekváros kezét, úgy sikoltott fel.

- Hát maga az? Istenem atyám! Személyesen?

Kurta elvtárs nem mutatta, hogy különösebben bánatná személyének isten atyánkkal egy piedesztálra történő degradálása. Mindig jóindulatú és megértő ember volt. Bánkódás helyett bemutatkozott, bár addigra már az idősebb Csábel is tudta, kivel áll szemben.

- Gondoltam, ha már hazahoztam a fiukat, megtekintem hogyan él ez a kiváló gyerek - mentegetőzött Kurta elvtárs a hivatlan betoppánás miatt.

- Hát így - mondta az idősebb Csábel, mivel mást nemigen tudott volna mondani. Zavarban volt, és megint Csábelné találta fel magát.

- Foglaljon helyet az elvtárs - kérlelte Kurta Kálmánt, majd a férjéhez fordult. - Apjuk, te meg kínáld meg őt abból a kövidinkából.

S már rakta is a hokedlin helyet foglaló ember elé a vizespoharat. Az idősebb Csábel meg töltött.

- Elég! - szólt rá Kurta elvtárs, aki régóta tudta, az italt nem szabad keverni. Szovjet vodkára kövidinka, a végén még megárt.

- Igyunk arra - emelte fel a vizespoharat Kurta Kálmán -, hogy ilyen nagyszerű fia van.

Ittak. A gyerek meg a sparhelt mellett állt, nem tudta mitévő legyen. Ez azért mégis csak más, mint amikor Béla szomszéd azt mondta az apjának: nagy gazember a maga fia, Csábel úr. A szomszéd, hősünkről tett eme meghatározását kiadós verés követte az idősebb Csábel részéről. Most talán az elmarad.

Kurta elvtárs nem maradt sokáig, mégiscsak várták valahol, s a várakozók türelmével sem szabad a végtelenségig visszaélni. Akármik is azok a várakozók. Megköszönte a kellemes estét, egy kicsit szabadkozott, amiért nem kóstolta meg a Csábelné főzte lekváros tésztát, aztán elsietett. Igyekezetéhez feltehetően hozzájárult, hogy el akarta kerülni a tizenötös villamost, amelyik a napnak e késő délutáni szakaszában elég gyakran hallatta ébresztőórákat megszégyenítő hangját.

A vendég távoztával idősebb Csábel a fiára nézett. Tekintetében kétségbeesés csillogott, hangjában aggodalom csengett. Mert szerette ő a fiát, sohasem kedvtelésből verte el, olykor még neki is könnyek homályosították el a szemét, amikor keze ütésre emelkedett.

- Mit csináltál már megint, te isten átka?
- Negrológót írtam - mondta büszkén a gyerek -, és azt szeretik.

9. rész

Tanítás után együtt mentek hazafele hárman. Hiába, egy régi barátság csak nem szűnik meg egyik napról a másikra pusztán, mert a barátok közül valamelyik kilóg a sorból. Egy barátságban nem feltétlenül kell egyívásúnak lenni a többiekkel. Elég, ha csak hasonszórú, és máris elnézhető minden hibája. Ideig óráig mindenesetre.

Megmaradt azért közöttük némi távolságtartás, amit Csábel Jóska igyekezett áthidalni.

- Iszunk egy málnát? - kérdezte barátaitól bizakodva, mint aki reméli, egy békepohárral fátylat boríthat mindenre.

- Nincs pénzem - mondta Kaka.

- Nekem van - felelte Csábel Jóska nagyvonalúan, mélyen hallgatva arról, hogy a sóderlapátolóktól nyert pénzt nem a legigazságosabban osztotta el. Emiatt nem is neheztelhetek rá, elvégre ő ült le kártyázni, a másik kettő csak grimaszokkal biztatta.

- Hol akarsz málnát inni? - kérdezte Csóró, mert érezte, hogy száraz a torka.

- A felhőkarcolóban.

- Lehet, hogy ott van a fater - aggodalmaskodott Kaka.

- Ha ott van, akkor nem iszunk - jelentette ki Csábel Jóska, nem minden csalódottság nélkül. De szövetségesre lelt Csóróban, akit valamilyen oknál fogva mindig dühített, ha valaki anyyira tartott az apjától, hogy még látni se akarja. Még akkor sem, ha netán józan, s ennél fogva más jár az agyában, nem az, hogy fiát ütlelje.

- Apádat majd kikerüljük, ha útban lesz. Gyerünk! - mondta Csóró.

A felhőkarcoló még állt. Mert Satya bá most is a falat támasztotta, miért is dőlt volna össze?

- Nem akarok nektek hánytorogni - mondta Satya bá, amint meglátta a három jóbarátot, és ábrázata felvidult, minden szavából remény csendült ki -, de nem én vettem nektek a rumot jómultkorában?

- Mit akar ezzel kérdezni, Satya bá? - érdeklődött Csóró.

- Hát nem vagyok jó nektek egy fröccsre, fiúk?

Satya bának aznap szerencséje volt, ha már mást az isten sem akart az útjába sodorni. Csábel Jóskánál volt annyi pénz, hogy egy fröccsre is teljék. Nagyvonalúságával vezérbika szerepét vélte visszaszerezni. Kaka persze nem volt vetélytárs, de Csóró igen gyakran állt elő saját ötleteivel. Satya bá maga sem tudta - számára a fröccs most mindennél fontosabb volt -, hogy e pillanatban a mérleg szerepét tölti be, és nem csak a falnak, de Csábel Jóska oldalára is billen.

- A vendégem, Satya bá.

Az italokért Satya bá ment az épületbe. Kétszer is kellett fordulnia. Három málnát meg egy fröccsött kihozni két kézben nehéz mutatvány, és az öreg - noha nem volt még olyan idős, mint aminek kinézett - már nem volt képes ilyesmire. Meg nem is volt olyan állapotban.

- Na, egészségetekre, fiúk! - mondta, és csak kicsiket kortyolt a fröccsből. Nem bízott abban, hogy a gyerekeknél két fröccsre való pénz legyen. Megtörölte a száját, aztán Csábel Jóska nézett sűrű pislogások közepette.

- Hallom ám, hogy híres lettél.

- Miért volnék híres? - kérdezte Csábel Jóska, s közben arra gondolt, ismerik itt a környéken elég jól, nem kell azt még ki is hangsúlyozni.

- Cikket írtál Sztálinról.

- Hol hallotta?

- Apád mondta tegnap. Meg, hogy autóval hordoznak. Azt is mondta.

Csábel Jóska hümmögött. A cikk nem érdekelte különösebben, még mindig nem olvasta el, amit írt. Hanem az autó! Irigykedik az öreg, talán még taxiban sem ült soha.

- Aztán mit tudsz te, fiam arról a... - Satya bá csuklott egyet, nem tudta mit is mondjon. Soha nem tett lakatot a szájára, kijelentéseinek következményeivel sem törődött. Egy kicsit ütődöttnek tartották, mint a falu bolondját, akire úgysem figyel senki. Meg aztán, ha járt is a szája, nem olyan helyen beszélt, ahol a hallgatókat különösebben érdekelte volna, amit mond. A felhőkarcolót elkerülték azok, akiket kíváncsi természettel áldott meg a sors és a párt.

- Szobra van - mondta Csábel Jóska határozottan.

- Nem tud ez semmit - húzta el a száját Csóró - de azért ötösöket gyűjt belőle. Mint a stréberek.

- Az ilyet manapság jól fizetik - mondta Satya bá, megelőzve barátunkat, aki valami nagyon durvát akart mondani a stréberséggel kapcsolatban. - Előbb-utóbb még pénzt is kereshetsz vele. Sztálin elvtárs seggét sokan nyalták pénzért.

- Seggnyaló! - kiáltott fel Csóró, mint akinek hosszas töprengés után csak most jutott eszébe a helyes kifejezés. - Ez vagy te!

- Sztálin meghalt - mondta Csábel Jóska sértődötten.

- De a seggét még kidugja a sírból!

- Különben sem én akartam - védekezett Csábel Jóska, de szomorúan kellett tapasztalnia, hogy Satya bá addig-addig billegett a fal mellett, fröccsel a kezében, míg a mérleg nyelvét is visszabillentette Csóró javára.

- Jön a fater! - kiáltotta Kaka rémulten, s egy gyors mozdulattal Satya bá kezébe nyomta a málnás poharat - Menjünk innen!

Mielőtt elindultak volna, Csábel Jóska Satya bához fordult. Tőle több megértést várt, mint Csórótól. Sültbolond az öreg, de mégis csak felnőtt ember, aki jobban megérti a dolgok lényegét, mint ez az ökor, aki azt se tudja, mi az a stréber.

- Muszáj volt megírni, de nem vagyok stréber, és nem is leszek az - mondta, és már indult is barátai után.

- Az lesz, fiam, mindenből, amit csinálnak belőle - szólt utána Satya bá.

Hűvösre fordult az idő, csípős északi szél söpört végig a folyó mentén. A Duna-part átmenetileg elveszítette vonzerejét.

- Menjünk moziba - javasolta Csábel Jóska. E pillanatban nem az artistaműsort akarta látni, még a filmet sem annyira (a valóságban azt sem tudta, mit vetítenek), fontosabb volt, hogy a moziban meleg van. És ott beszélgetni sem kell, ha már egyszer az ember a filmet nézi. Mert beszélgetni most nemigen volt kedve.

- Mit játszanak? - kérdezte Kaka.

- Szart - szögezte le Csóró.

- Honnan tudod?

- Tudom. Szart. Valami orosz filmet.

- Na és? - kérdezte Csábel Jóska. - Nem mindegy?

- Apám mondta, hogy orosz filmre vétek kidobni pénzt. Inkább igyon az ember egy fröccsöt helyette, jobban jár. Így mondta az apám.

- Van nálam pénz, nem a tiedet kell költeni.

- Ha tényleg szar, kijövünk a felénél - ajánlotta Kaka, akinek szintén arcába csapott a hideg szél, s ettől kezdve ő sem csak a filmre gondolt a mozi kapcsán. Igaz, mehetett volna haza is, ha fázik, ám ez nem volt szokása. Többnyire kivárta, míg apja elalszik, ami korán szokott bekövetkezni, s nem csak azért, mert korahajnalban járt dolgozni. Amikor Kaka esténként hazatért, már csak az anyja volt ébren, és az anya szeretetét jobban élvezte. Az kifinomultabb volt, mint az apjáé.

- Menjetek, ha akartok - mondta most Csóró. - Nekem amúgy is dolgom van.

Az ember természetéhez semmi sem áll olyan közel, mint a kíváncsiság. Az állat nem kíváncsiskodik. Megy az ösztöne után, ha éhes, ha szomjas, ha fél. Az ember ellenben már kíváncsi arra, mit adnak neki enni, inni, ha egyáltalán adnak. Olykor azt is szeretné tudni, mitől, sőt azt is, hogy miért fél. Meg arra is kíváncsi, mi dolga lehet a másoknak.

- Aztán mi dolgod van? - érdeklődött Kaka.

Csábel Jóska fázósan toporgott. És türelmetlenül. Indult volna már a moziba, de egyedül még moziba is csak elhagyott és bánatos szerelmesek járnak. A várható társ viszont tanakodik.

- Lent az ő - mutatott Csóró az alsó rakpart raktárépületei felé - deszkát ígért. Ha megkapom tőle, apám megcsinálja a csapágyas rollert. Hozott a gyárból csapágyat. Már csak deszka kell. Azért megyek.

Ahol egy deszka van, akad több is. Talán a csapágyak is párjával gurulnak.

- Hány csapágyat hozott apád? - kérdezte Kaka.

- Kettőt.

- Na, mi lesz - sürgetett Csábel Jóska. - Megyünk moziba, vagy nem? Deszkáért mehetünk holnap is.

Kaka egyre jobban fázott, és indulni készült.

- De tud még hozni csapágyat, ha kell - mondta Csóró. - A hétvégén meg is tudja csinálni, azt ígérte.

Valami nem stimmelt. A híradót követő artistaműsorban fellépő bűvész elveszthette varázserejét, ha már egy szál deszka többet ér egy jó mozinál.

- Gondolod, hogy nekem is tud csinálni egyet? - kérdezte Kaka.

- Eggyel több, már mit számít?

- Hát akkor...

Csábel Jóska látni vélte, amint két barátja végigzörög a Duna-part felső rakpartjának betonjárdáján, a gázlámpák alatt, versenyeznek vadonatúj csapágyas rollerjeiken, vénasszonyok sétáltatta dakszlikat ijesztgetve, ő meg lohol utánuk, s hiába lábainak minden fürgesége, mindinkább elmarad mögöttük. De hogy maradhatna ő el, ha összetartoznak?

- És kettővel többet? - kérdezte. - Apád ügyes ember.

- Ügyesnek ügyes, de seggnyalóknak nem készít rollert.

10. rész

Kurta Kálmán ismét látogatót várt. Ezúttal egy lakás ügyintézőt, akinek hatáskörébe tartozott a szocialista társadalom lelkes építőinek feje fölé fedelet húzni, hogy áldozatos munkájuk végeztével nyugodt és kellemes otthon várja őket.

Az ügyintéző meg is érkezett időben, elfogadta a felkínált szovjet vodkát, és szolgálatkészen állt a magas beosztású elvtárs rendelkezésére.

- Lakás kell egy régi elvtársunknak - tért rögtön a tárgyra Kurta Kálmán -, mert ugyan szép helyen laknak, igaz, de már nyugalmutat zavarja egy átkozott villamos, ami ott zörög-zaklatol kora reggeltől késő estig az ajtajuk előtt. Az az elvtárs keményen dolgozik, fárasztó munkát végez, ám hogy pihenje ki magát, ha tíz percenként felcsörren az a sárga görgő kasztni, mint egy nyughatatlan vekkeróra. Érti ugye, miről van szó?

Az ügyintéző értette. Pályafutása alatt sok mindent meg kellett értenie, mert az elvtársak nyugalmit néha nagyon változatos dolgok zavarták. Nemcsak zörgő villamos, de a szomszéd hangosan rakoncátlankodó gyermeke éppúgy, mint a magasra húzott emelet lift nélkül. És az már csak természetes, hogy a pártnak gondoskodnia kell az ilyen nehézségeket támasztó körülmények kiküszöböléséről, úgy, ahogy lehet. És valahogy mindig lehet, csak akarni kell.

- Véletlenül tudomásom van egy szép lakásról a Herzen utcában - folytatta Kurta Kálmán -, legalább harminc méterre a Pozsonyi út csendjét zavaró villamostól. A harmadik emeleten, ahová már nem ér fel a zaj, ráadásul nem olyan öreg ház, és lift is van benne.

Az ügyintéző hatalmas paksamétát húzott elő földre helyezett aktatáskájából. Gyors mozdulatokkal, szakavatott kézzel lapozta át papírjait, mintha az járt volna az eszébe, ha nem igyekszik kellőképpen, Kurta elvtárs a végén még meggondolja magát. Mégis, minden igyekezete ellenére, előbb szomorúan ingatta fejét, majd egy hirtelen támadt ötlettől vezérelve egész felvillanyozódott.

- Arról nem tudok - mondta. - De van itt egy másik a Szív utcában, egészen közel a Sztálin úthoz. Tágas lakás, másfél szoba meg minden, ami velejár. A volt tulajdonos, akarom mondani a lakás volt bérlője vendégszeretetünket élvezni, a lakásra egy ideig semmi szüksége nem lesz, már csak azért sem, mert családja leköltözött vidékre. Úgy hiszem, beteg az asszony, kell neki a friss levegő. Szóval, az a lakás most üres.

Kurta Kálmán elgondolkodott. A Sztálin út környéke is vonzó, de azért arrafelé elég sok a régi, megkopott ház, szűkös udvarokkal, amelyek nélkülözik a napfényt, ami pedig előfeltétel az ő védenice esetében, hiszen a napfényt még a növény is igényli, ha cseperedni akar.

- Lift van? - kérdezte, mégsem zárkózva el teljesen a felkínált lehetőség elől.

- Sajnos nincs - felelte az ügyintéző, s közben olyan ábrázatot vágott, mint aki azt sugallja, ne legyünk telhetetlenek, messze még a világ a tökéletességtől.

- Az baj - mondta Kurta elvtárs, holott ő maga sem tudta volna megmagyarázni, miért ragaszkodik a lifthez. Talán saját fájós lábaira gondolt. - Amiről én beszélek, ott nemcsak lift van, de tágas ablakok nyílnak a ház kertjére. Mert ott kert is van, nemcsak gangos udvar, amelyikbe beszorul a levegő. Kert van, platán, hársliget és vadgesztenyefákkal, meg virágágyás, amit a házmeszter gondoz. Serkentő hatással van olyan emberre, aki alkotni akar. Erről van szó.

Az ügyintéző megint a jegyzeteit bogarászta. Valahol a papírlapok között kellett legyen a megoldás.

- Lakják azt, amiről Ön beszél, Kurta elvtárs. Egy házaspár, két gyerekkel.

- Két gyerekkel? Mennyi idős az a házaspár?

- Úgy harminc fele járnak. A férfi zenész.

- Párttag?

- Nem. Zenész.

- Viszont fiatal! - pattant fel Kurta Kálmán az íróasztala mögül. - Meg két gyerek. Azoknak jól jön, ha külön félélszobájuk lesz. Ők kapják azt a szép, tágas Szív utcai lakást. Ott aztán majd zenélhetnek. Abban a házban vastag falak vannak, a trombitaszó nem zavar senkit. Nem úgy, mint a villamos. A Csábel család pedig megkapja a Herzen utcait. Az közel van a Dunaparthoz. Mert nem jó az, ha egy családot kiszakítanak a megszokott környezetéből.

Ittak még egy vodkát, aztán az ügyintéző távozott. Aznapra akadt éppen elég elintézni valója.

Csábel Jóska nagyon el volt keseredve. Rosszul kezdődött a nap, mert minden bajának betetőzéseként, éppen Poldován Imre, aki aznap Bursitch igazgatót helyettesítette történelem órán, a tanítás kezdetén átültette őt a középső padsor első padjába, egy elhízott, szemüveges gyerek mellé, aki az osztály legjobb tanulója volt. Még csak hagyján, hogy mind a kettő idegenkedett a másiktól, mint a párt hűséges katonája a vallásos eszméktől, de ráadásul ott kellett ülnie a katedra előtt, ahol még a pad alá sem lehet elbújni észrevétlenül.

Csípkedni kezdte hát újdonsült padtársát, csakhogy elfoglalja magát valamivel. A csípkedést - hosszúúra nőtt körmökkel - talán még az a hájhólyag is megunja előbb-utóbb, és átül egy másik padba, önként, mint a nemes feladatokra vállalkozó, áldozatkész hősök.

- Már Dózsa György jobbágyaiban is megvolt a szegényparasztok öntudatának csírája - szónokolta Poldován Imre a katedráról -, s így nem hagyták magukat félrevezetni az urak által. Igaz, Csábel?

A csípkedést abba kellett hagyni, aminek a padtárs legalább annyira örült, mint a hajdani jobbágyok a velük született öntudatnak.

- Igaz - mondta Csábel Jóska. Úgy illik, hogy válaszoljunk, ha kérdeznek.

- Mert azok az urak, Werbőczy és bandája, az elnyomott török janicsárok ellen akarták harcba vinni a földjeiktől megfosztott jobbágyokat. Azok a gátlástalan urak azt hitték, hogy a jobbágnak nincs esze, az csak az igát tudja húzni, mint a barom. De, ahogy Sztálin elvtárs is mondta, a sárbataszítottaknak is elfogy a türelmük, amely nem olyan végtelen, mint a szovjet sztyeppe. Így van, Csábel fiam?

- Így. Sztálin elvtárs is megmondta, hogy a sztyeppe is elfogy egyszer.

- Nem a sztyeppe, fiam - javította ki barátunkat megértésről tanúskodó jóindulattal Poldován segédtanító -, hanem a türelem. Habár, neked is van valami igazad. Látjátok, Csábel Jóska még arra is veszi a fáradságot, hogy tájékozódjon. Mert bizony, igazsága neki is van. A szovjet parasztság, a munkásosztállyal karöltve nap mint nap egyre többet hódít meg a sztyeppéből, így nőnek ki gombamódra városok, gyárak, erőművek ott, ahol eddig csak magányos farkasok ordítottak a hideg éjszakában. Igazad van, fiam, a sztyeppék is fogynak. De most Dózsa Györgyről beszélünk, aki éppúgy megelégette az urak kisdéd játékait, mint párszáz évvel később Pugacsov, aki már a kommunizmus előfutára volt.

- Tudod-e fiam - fordult Poldován Imre újfent Csábel Jóskához -, ki volt az a Pugacsov?

A gyerek megvakarta fejét, kicsit oldalt sandított, s bánta már a csípkedést, hiszen az a hájpacni kisegíthetné, de az most, nyilván bosszúból, csak kajánul vigyorog. Nagy nehezen azért csak kinyögte:

- A Szovjetunió Hőse.

- Azt azért nem mondhatjuk, mert Szovjetunió akkor még nem létezett, a szovjet nép akkor még cári elnyomás alatt sínylődött, de Pugacsov tagadhatatlanul a bolsevikok nagy elődje volt.

Szerencsére az óra véget ért, és Poldován Imre nem kínoztta tovább a kiemelt figyelemtől gyötört barátunkat. Csóró és Kaka azonban elhúzódtak tőle, s a szünetben inkább magukra zárták

a wécé ajtót, mintsem hogy stréberrel szívjanak egy levegőt. Holott Csábel Jóska ezúttal sem önként jelentkezett.

Barátai az utcán is elkerülték, tüntetően a Tisza utca felé tartottak a Duna-part helyett. Tudta, vagy inkább csak megérezte, hogy nem oda mennek, lévén a Tisza utcaiakkal savanyú viszonyuk, hanem a Váci út és a Dráva utca sarkára, ahol majd elkapják a tizenötös villamost, amelynek ütközőjén, némi kerülővel, eljutnak a Dunához ők is.

Mialatt ő egyedül és szomorúan ballag hazafelé.

Még ujdonsült kövér padtársa is az utca túloldalán haladt, igaz, ő egészen más okból kifolyólag.

11. rész

Poldován Imre elégedetten telepedett íróasztala mellé. Különböző osztályokban öt történelem órát tartott Bursitch igazgató helyett, akit aznap valamiért beidézték a tanfelügyelőségre. Elégedettsége érthető volt, mert legszívesebben Bursitch igazgatót helyettesítette, lévén a történelem olyan tantárgy, amelynek keretében legteljesebben kifejthette véleményét a világról, szigorúan a pártvonalat követve. Persze. A párt irányvonala és Poldován Imre felfogása mindenkor pontosan fedték egymást, ami nemcsak helyes volt, de maradéktalanul megfelelt az új idők új hangjának is. Természetesen a matematikában, a biológiában, sőt, még a testnevelésben is történtek a párt követelményeinek megfelelő változások, nemcsak a történelemben. Mégis, az új és igaz hangoknak a történelem nyújtotta a legtágabb teret. A tételt, miszerint kétszer három az hat, bármennyire is szerették volna, még a régi rendszer hitvány urai sem tudták megváltoztatni vagy kicsavarni. Azt már, hogy Petőfi Sándor a segesvári csatát éren egy orosz lándzsájától esett el, taníthatták ilyen álnok és hiteltelen módon. Elhallgatták ugyanis, hogy a tettes egy cári orosz volt (nem is orosz talán, hanem a cári hadseregbe befurakodott osztrák császári ulánus), mert hiszen egy szovjet katona ilyesmire sohasem vetemedne. Ám ezt bevallani egyenértékű a régi rendszer galád természetének elismerésével, amire az urak sohasem voltak kaphatók.

Poldován Imrének tehát jó napja volt ezidáig. De nyugtával dícsérjük a napot, mert egy jó nap a végére még jobb is lehet.

A tanári szobába Bursitch igazgató lépett be, és Poldován Imre rögtön észrevette rajta a reggel óta bekövetkezett változást. Az igazgató már nem volt a régi önmaga. Reggel, még távozása és a tanítás kezdete előtt, szokásos kimért hangján, dekadens zsargont használva igazította el a tanítókat, a jó ég tudja milyen gondolatokat leplező finomkodással, arcának megrögzött mimikájával, amiről - hiába próbálta titkolni - csak úgy sugárzott a proletariátus iránt érzett megvetése. Ez az arc most megviselt volt. Sőt, megdöbrentő, miután nyilván lerántották róla a leplet.

Bursitch igazgató nem is szólt egy árva szót sem, szokásával homlokegyenest ellenkező módon még köszönésre sem méltatta a segédtanítót. Eltűnt az irodájában, ahonnan rövid tartózkodás után egy súlyos aktatáskával kezében tért vissza a tanári szobába. Csak ekkor szólt Poldován Imréhez. Mint akinek vállára súlyos terhet rakott az élet, s ettől dereke is megroppanni látszott, lehajtott fejjel, a bűnösök színtelen hangján mondta:

- Átveheti.

Poldován Imre zavarba jött, nem értette mit vehet át, ettől függetlenül készségesen ugrott az igazgató mellé, s akarta kivenni kezéből a táskát, amit Bursitch igazgató féltve húzott magához.

- Az irodára gondoltam - mondta, majd a segédtanító csodálkozástól hosszúra nyúlt ábrázata láttán megkérdezte: - Vagy talán még maga sem hiszi? Pedig kiértemelte. Minden követke-

zetes és áldozatos munka meghozza eredményét.

Ezt követően az igazgató kisomfordált a tanári szobából, valamivel később pedig az iskolából is.

Poldován Imre egész testét egy, eddig még számára is ismeretlen, általa sem tapasztalt melegség járta át, amikor belépett az igazgatói irodába. Csak nem? Persze, lehet. Bursitch úr álnok ügynöke volt egy régi, a történelem által túlhaladott világnak, de nem buta ember. Ha ő mondta, hogy az áldozatos munka...

Gondolatait nem tudta tovább szőni, mert megcsörrent az igazgatói íróasztalon álló telefonkészülék.

A melegség egyenesen lázas forróságba csapott át, amikor meghallotta Kurta Kálmán elismerő hangját. Kurta elvtárs gratulált neki, és további eredményes munkát kívánt.

Csábel Jóska ezalatt otthon gubbasztott a viaszosvászonnal letakart konyhaasztal mellett, és azon töprengett, mitévő legyen. Otthon ülni sohasem szeretett, ha tehetne, még zsíroskenyerét is az utcán falta be, hiszen íze is jobb volt ott, ahol senki sem fűzte hozzá: ne zabálj, egyél! A szoba - ugye - alvásra használtatik, azért van. A konyhában meg mit lehet csinálni? Anyja főzött a sparhelten - tésztát most is, később döntendő el, mivel takarja majd, mákkal, prézlivel vagy lekvárral újfent -, segíthetne netán, de a lányoknak való kuktálkodáshoz nem fűlött a foga. Meg egyébként is. Anyja úgyis elzavarná, sosem szeretete, ha valaki ott lábatlankodik körülötte.

Odakint szél játszott az eresz egy leszakadt bádogdarabjával, verdeste a falhoz. A megismétlődő koppanás percenként figyelmeztette: odakint van az élet.

De milyen?

Milyen az élet egyedül? Az ember kiemel néhány lapos kavicsot a sóderhalomból és kacsáztatja a Dunán. A folyóból felfröccsen a víz, kétszer-háromszor, négyszer is, ha jól dobja, aztán a kavics elsüllyed, a hömpölygő víz meg hallgat. Beszélni ugyan lehetne a folyóhoz, de a szavakat ugyanúgy elnyeli, mint a kavicsot. És még csak nem is fröcsköl.

Tújázhat a villamoson. De egyedül csak fészkelődne az ütközőn, amit két emberre terveztek. Egyedül még veszélyes is. A kalauz minden haragja csak rázúdul.

Vagy elkaphat egy lovaskocsit. Ezt inkább. Volt már, hogy a szenestől pénzt kapott, mert összeszedte a hulladék brikettet, vagy kapott egy szakajtóra való szenet, amiért az anyja dícsérte meg.

De akkor sem volt egyedül!

Hol lehet most Csóró és Kaka? Mindegy. Valahol megtalálja őket, mert beszélni kell velük. Nem lehetnek olyan makacs barmok, hogy ne értsék meg, ha nincs az a gázlámpás, aki hosszú rúdjával egyenest annak a pápaszemes főpajtásnak a karjai közé kergeti, akkor a tanítók most éppúgy egyessel honorálnák, hogy egyáltalán kifárad a katedrához felelni, nem ostromolnák folyton jó jegyekkel, amik sokkal inkább azt a hájtömeg új padtársát illetik meg, aki amúgy is irigykedik érte. És Poldován is nyugtot hagyna neki a hülye kérdéseivel, és nem rágná szájába folyton a még hülyébb válaszokat.

Nem viaskodhat az ellen, ami az iskolában történik. Sajnos a világ rendje már csak ilyen, az iskola a tanítók korlátlan birodalma, ahol azt tehetnek velük, amit Werbőczy a jobbagyaival, és még csak lázadni sem lehet. Mert rosszabbul járnának, mint Dózsa György a tüzes trónnal. Még azt a Pugacsovot is leverték, mint karót a földbe, pedig ő már bolsevik előfutár volt.

De hagyjuk az iskolát. Ami ott zajlik a falak között, az egy egészen más világ, mint a Dráva utca vége. Miért kell a kettőt összekeverni? Rendben van, ha kell - és muszáj - marad az első padban a zsírkirály mellett, de ahogy kilép az iskolából, ő ugyanaz, aki eddig is volt. Csóró és Kaka sem változhat meg.

Meg kell találni őket!

Az ajtóban apjába ütközött, aki rögvessz visszatoloncolta a hokedlire.

- Mibe rángattál engem, te gyerek?

Csábel Jóska viharra készült. Olyan viharra, amiben nadrágszíz csattog a szél, könnyek hullanak eső helyett. Még anyja is, aki mindig védeni szokta, eldugta most a fakanalat. Mert a vihar még képes azt is felkapni. Az asszony meg is jegyezte:

- Mi bajod már megint azzal a gyerekkel? Ma még csak el se csavargott.

Az öreg Csábel nem tudta mit mondjon. Haragudott a gyerekre, meg nem is. Kavargó érzelmei helyett a tényeket öntötte ki szívéből.

- Kineveztek csoportvezetőnek - mondta az orrát piszkálva tétován. - Maga a párttitkár.

- És az olyan nagy baj, hogy rátámadsz a fiadra? Mi köze neki a párttitkárodhoz? Vagy a fiadtól várod, hogy ő adja mellé a fizetésemelést?

- Azt is kaptam - dörmögte csendesen az idősebb Csábel. - Mert ez a kölyök valami cikket írt. Aztán most engem jutalmaznak.

12. rész

De csőstől jön az áldás.

Másnap az idősebb Csábel lelkenedve állított haza, felkapta a meglepetéstől szörnyülködő fiát a hokedliről, magasba lendítette, de úgy ám, hogy a mennyezetről árván lecsüngő negyvenes égő még fél óra múlva is hitetlenkedve himbálózott a drót végén.

- Szobád lesz! - kurjantotta el magát az ember, majd visszahuppantva fiát a véznalábú hokedlire, táncra perdült asszonyával, háromszor is megforgatta az asztal körül, pedig még zene sem szólt, a szomszédnál se, holott annak volt egy kivénhedt gramafonja, meg három féltve őrzött Karády lemeze.

A gyereknek meg azon járt az esze, mije lesz még? Mert, hogy szobája lesz, az biztos. Az apja mondta. Mintha most nem lenne. Ott az ajtó mögött. Szép, takaros és tiszta szoba, bevetett ággyal, meg az ő roskatag sezlónjával a sarokban. Vagy az nem az ő szobája is?

Csábel Jóska a sarokba húzódott, a sparhelttal szemközti kredenc végéhez, hiszen itt akkora mulatság készül, hogy ahhoz még a Bazilika is szűknek bizonyul. Ilyennek még sohasem látta az apját. Még Béla szomszéd születésnapján is csak immel-ámmal toporgott, pedig akkor tényleg szólt a Karády lemez, meg iddogáltak is szépecskén. Most azonban még a kövidinka sem került elő.

A tánc végre abbamaradt. Az asszony még ki sem fújta magát, zihálva kérdezte:

- Mi lelt téged? Megbolondultál?

Csábel Jóska is kíváncsi volt a válaszra. Apja többnyire borongós hangulatban tért haza, mint aki keserűséget esztergál egész nap, s a munkadarab forgácsai, bőre alá hatolva, megfertőzték lelkét is. Erre csak a kövidinka volt úgy-amennyire gyógyszer. Mit mondhat most az anyjának, kövidinka nélkül átlényegülve?

- Neked meg fürdőszobád, ahol aztán szépítkezhetsz majd.

- Pont én fogok szépítkezni! - tiltakozott Csábelné, és a gyerek, aki nem tudta mire képes a női hiúság, még furcsállotta is, hogy az anyja kétszer is megingatja fejét a konyhakredenc üvegajtájára pillantva. Ő is odanézett a kredencre, amelynek üvegéről a lenyugodott villanykörte nyamvadt fényétől kiszínezve anyjának arca tükröződött vissza. Így volt szép.

- Elég a sok kótyagos beszédből, azt bökd ki, ami a tarsolyodat nyomja.

- Lakást kaptunk. Ide nem is messze.

Az asszony leült a hokedlire, Csábel Jóska meg a kredenc mellől tátotta száját.

- Úgy ám! Azt mondta a párttitkár, kiérdemeltük. Meg azt is mondta, hogy Kurta elvtárs ajándéka, azé az okulárés nagykutyaé, aki a Jóskát hozta haza minap. Aztán még a lekváros tézsa se kellett neki. Na, de majd meghívjuk az új lakásba. Tudsz te, Katám, mást is főzni.

Ez a hír, ami éppen olyan hihetetlen volt, mint Sztálin elvtárs számára isten létezése, új energiával töltötte fel Csábelnéét. Amikor férje még azt is kijelentette, akár már most is elmehetnek szemügyre venni a tisztes ajándékot, eltűnt egy időre a szobában, amire napközben olyan ritkán volt példa, hogy azt még az átellenben gyakran leskelődő Krajcsikné sem tartotta számon.

És bizony szépítkezni ment. Mert amikor kijött a szobából, eddig kontyba fogott sötétbarna haja vállára omlott, még valami rúzszt is kerített valahonnan a szájára. És mosolygott, egyenetlen, sárgult fogait sem szégyellte. Csábel Jóska hirtelen azt hitte, nővére lép ki a szentélyből. Holott nem is volt neki.

Csábelné az irányítást is magához ragadta, mert ahogy kilépett a szobából, rögtön ráparancsolt férjére:

- Csak nem képzeled, hogy így jössz velem? Ebben a gatyában? Van teneked tiszta nadrágod is, tessék azt felvenni.

Csábel Jóska egyik ámulatból a másikba esett. Ilyen, hogy az anyja apját egzecírozta, az meg engedelmeskedik is, talán akkor esett meg utoljára, amikor... De még akkor se.

Persze ő sem maradt ki a rendelkezések alól. Mert neki is meg kellett mosni lekvármasztos száját a falicsapnál. Elvégre, hogy veszi az ki magát, úgy állítani be egy új lakásba, mintha megviselt hajléktalanok akarnának bekéredzkedni.

A hirtelen bekövetkezett változás Csábel Jóskára sem maradt hatás nélkül. Most már ő sürgette volna apját, anyját, menjenek már, vegyék birtokba azt a lakást, még mielőtt Kurta Kálmán, aki amúgy is mindig Sztálin elvtárs nyomdokaiban járt, most is követi Nagy Tanítója példáját, és átsettenkedik a holtak világába. Akkor még valaki meggondolhatja ezt az egész ügyletet. Ha meg már benne vannak...

Csábel Jóska pontosan tudta merre van a Herzen utca, hiszen csavargásai nem szorítkoztak pusztán a Dráva utca végére, a malom közelébe vagy a református templom melletti grundra. Bejárta ő barátaival gyalog vagy villamosütközőn a fél várost. Lakásuk tágabb környékét, így a Herzen utcát is, alaposan ismerte, noha ide, vagy általában a Szent István parkba ritkán jártak. Ez a környék már egy más világ volt. Az itteni srácok fűvön fociztak vagy a park nagymedencéjében - ahol ritkábban zaklatta őket a csósz -, nem úgy, mint ők Csóróval, Kakával meg a többiekkel a templom melletti grundon. Ott, ahol még Puskás Öcsi sem tudna egyenest rúgni a labdába, és Grosics is csak oldalát fogná, amikor egy robinzonáddal csalánbokorba vetődik. Mert a grundot - nem úgy, mint a Szent István park fűtábláit - évente csak kétszer kaszálják, tavasszal meg ősszel. Lehet, hogy kaszálás a pap feladata lenne, ha már ott van a grund a templom mellett, de a papok lusták ilyesmire, manapság még a fogukat sem fenik, nemhogy a kaszát.

Szóval, a Herzen utca és környéke - beleértve a Szent István parkot - polgári negyednek épült, és annak is maradt meg. Nem tudni, Sztálin elvtárs tett-e erőfeszítést az elmaradott környék megreformálására, ám, ha igen, akkor ez az egyetlen egy vállalkozása kudarcot vallott. Az új, haladó eszmék jegyében működő városvezetőség - természetesen a párt közreműködésével - ugyan költöztetett ide sok olyan családot, akik áldozatos munkájukkal, határtalan lelkesedésükkel, párt-hűségükkel kiérdemelték a megtiszteltetést, hogy változtassanak a város e negyedének maradi jellegén, de sokan közülük hamar feladták a lehetetlennek bizonyuló kísérletet. Inkább ők alakultak át.

Csábel Jóska, aki eddig lenézéssel tekintett fel a négy- ötemeletes házakra, most egészen más szemmel mustrálta az utcát és az utca végében elig észrevehetően megbúvó parányi teret, amelynek két padja előtt, a koratavaszi bágyadt napsütésben kismamák ringattak gyerekkocsit,

mint hajdan a ráérős polgári dadák. Ezen a téren mást nem is lehet csinálni.

És a ház!

Zárt lépcsőház, mint a börtön, ha az ember kilép lakása ajtaján az emeleti előtérbe, azt sem tudja este van vagy reggel. Van persze a háznak szép kertje is, de az meg a házmester birodalma, tán még útlevelet is kér a kertbe lépőktől. Útlevele meg nem sok embernek van. Csóró és Kaka sohasem fognak itt gyökeret eresztetni.

Talán a lakás. Mert az tetszett. Már hogyné tetszett volna! Az előszobából nyíló kisebbik szoba lesz az ő szobája. Télen egy külön kvartély - központi fűtéses radiátorral az ablak alatt -, ahol verhetik a blattot, fűrhatnak és faraghatnak, vagy csak dumálhatnak erről-arról Csóróval meg Kakával.

De ezt az ügyet le kell rendezni, gondolta Csábel Jóska, még ma, ha lehet, háztűznézés után, mert nem járja, hogy harag legyen köztük Sztálin elvtárs miatt, aki nyilván nem azért élt, hogy haragot szítson az emberek között. A saját szoba nyújtotta új lehetőség őket is jobb belátásra bírja majd, hiszen messze van még a nyár, amikor a szoba úgylis elveszti csábos vonzerejét, mert akkor fociznak a grundon, fürdenek a Dunában vagy pecáznak. De addig! Áprilisban még jócskán vannak hűvös napok, amikor jobb egy detektoros rádiót szerelni (vagy csapágyas rollert összetákolni, abban az ő apja is tud segíteni, ha szépen megkéri), mint ázni-fázni a Duna-part lépcsőin.

A házmester méregette őket, mint szabó a maradék szövetet, amiből nem tudja, mit lehet kihozni.

- Azok elmentek nagy dérrrel-durral, fancsali pofával. Szerették ezt a lakást nagyon - mondta a házmester, nem téve hozzá, hogy ő meg a régi lakót szerette, aki éjszaka járt haza, s mint borraalóból élő bárzenész, maga sem sajnálta a kapupénzt. - De nagy úr, kérem, a muszáj, ezt maguk is tudják. Nem hagytak itt semmit vagy, ha igen, úgyse jönnek vissza érte. A kulcsot ne is adják már vissza. Ha akarnak, felőlem akár már ma is beköltözhetnek. Csak a liftre vigyázzanak, amikor cepekednek. Persze én úgylis ott leszek, mert én kezelem a liftet, mégis jobb, ha tudják.

Ezzel a házmester be is csukta előttük lakása ajtaját, mint akinek nincs miről csevegni, ha már egyszer a muszáj olyan nagyon nagy úr.

- Holnap szerzek lovaskocsit - mondta az idősebb Csábel önelégülten, fittyet hányva a házmester viselkedésére. Annak amúgy sem az a dolga, hogy barátkozzék, hanem, hogy tartsa rendben a házat. Mert a rendet meg a tisztaságot az új lakók is szeretik. - Aztán csak adnak egy nap szabadságot is a lakás mellé. Holnapután költözködünk.

13. rész

Csábel Jóska semmire sem ment az iskolában, hiába is igyekezett, nagyon akarván. Mert a szünetekben Csóró és Kaka eltűntek, mint lopott holmi az orgazda kezén. A nagyszünetben még arra is vállalkoztak, hogy a pedellusnak segítsenek összesöpörni a járdát. Sepregetés közben is lehet beszélni, ha már tanítás alatt nem, seprű még nem fogta be senkinek sem száját, hacsak nem a nyelével készítették hallgatásra, gondolta barátunk, s már loholt volna lefelé a lépcsőn, két szorgos kézzel többet biztosítani a pedellusnak, aki idősebb ember volt, nemigen tudta nélkülözni a felajánlott segítséget.

Ám a lépcsőn lefelé igyekeztében Poldován igazgató kapta el.

- Gyere fiam az irodámba - mondta Poldován Imre, egy finom mozdulattal kisimítva új öltönyének nadrágját, amibe ez az ártány akaratlanul is belecsimpaszkodott, hogy fékezni tudja nagy lendületét. - Beszélni akarok veled.

Ezt bizony nem lehetett kikerülni. Csalódottan baktatott hát az igazgató nyomában.

Az igazgatói irodában nem sok módosítás történt, hacsak azt nem tekintjük jelentős változásnak, hogy az előzőnél háromszor nagyobb Sztálin kép került az ajtóval szemközti falra. A belépőnek olybá tűnhetett, nem is az igazgató, hanem maga Sztálin elvtárs üdvözli őt, egyenesen a túlvilágról. Bajsza alatt huncutul mosolyogva, akár egy szívélyes portás, aki minden vendéget egyforma atyai szeretettel fogad. A képre tán azért is szükség volt, mert Poldován Imre temérdek gondja, hegyhalomnyi munkája közepette többnyire elfelejtett mosolyogni, s így Sztálin elvtárs őszinte somolygása közvetítette az érkező számára: tőlünk nem kell félni, nálunk jó helyen jársz.

Poldován Imre Csábel Jóskára sem mosolygott ezúttal, a kedélyeskedést Sztálin elvtársra hagyta, hanem azért sok jóindulat hatotta át a szigorú igazgatói hangot.

- Tudod-e fiam, hogy az úttörők között is jobban kéne jeleskedjél?

Csábel Jóska ezt nem tudta. Márcsak azért sem, mivel megvetette az úttörőket, mint például zsírgombóc padtársát, aki éppenséggel őrsvezető volt a fiatalabb ifjúság e nemes szervezetében, ámbár egy horgot is képtelen volt a damilra erősíteni, a villamosra még jeggyel sem mert felszállni, mégis masírozott hófehér ingben, lángvörös nyakkendővel a nyaka körül. És élvezte. De milyen őrsvezető az, aki egy uszály hosszát sem tudja végigúszni a Dunán, árnak ellenében? Talán még úszni se tud.

- És hogyan jeleskedjek?

- Tovább kell itt maradnod a tanítás után, hogy részt vehess a foglalkozásokon.

Poldován Imre nemcsak szigorú igazgató volt, hanem megértő ember is, aki senkit sem kér fel erejét meghaladó feladatok elvégzésére. S mivel barátunknak úgy eltorzult az arca, mintha keserű barackmagba harapott volna, megértette, kell a gyerekeknek is egy kicsi abból, amit Sztálin elvtárs hozott el nekünk. Szabadság!

- Na, nem minden nap. De kétszer egy héten neked is köztünk a helyed. Mert magadhoz méltónak kell legyél.

Ezzel elengedte Csábel Jóskát, akinek fogalma sem volt arról, miként lehetne sajátmagához méltó, és éppen ezért e rejtvény megfejtését el is halasztotta a legközelebbi őrsgyűlésig, ahol a jövő nemzedékének felvilágosítása keretében valaki majd efelől is sugalmaz valamit.

Hanem a nagyszünet odalett. Csóróval és Kakával most már csak délután tud beszélni.

Csakhogy ez egy szokatlanul furcsa délután volt.

A malomnál félmeztelen férfiak rakodtak a vakvágányra tolatott vagonokból, megálltak néha sütkérezni a napon, meg ingerelni egy tavaszi fáradtságtól elgyötört kóbor kutyát. Mintha csak Csóróék helyett heccelődnének a kutyával, mert a két barátnak híre-hamva sem volt a malom környékén.

A felhőkarcoló előtt népes csoport iszogatót, az első igazi tavaszi nap még a csapost is kicsábította a söntés mögül, ott ténfergett a vendégei között. Satya bá ingujjra vetkőzve birkózott egy korsó sörrel, és lelkesen magyarázott valamit Kaka apjának, amiből rögtön kiviláglott, hogy barátait itt is hiába keresi.

A Dráva utca végében lovaskocsi állt a sóderhegy mellett, s mialatt a kocsis a felhőkarcoló vendégeinek számát gyarapította, két kamasz a lovakat paskolta, abban a nyilvánvaló reményben, hogy előbb-utóbb csak megindulnak és behúzzák a stráfkocsit a Dunába, ami igazi élményt jelentett volna a kamaszoknak. Egy középkorú asszonyság a lovak helyett gázolt bokáig a vízbe, mint aki azt reméli, a hirtelen támadt sugárzó napsütés a folyót is felmelegítette, tán még fürdeni is lehet benne.

Szóval, ez egy ilyen délután volt, a tavasz első igazi délutánja. A barátok azonban nem voltak sehol. Eső és hideg is csak ritkán kényszerítette őket fedél alá, egyszerűen érthetetlen volt, hol bújtak el éppen most, amikor a nap még a beteget is kirángatja az ágyból.

Csábel Jóska hasztalan barangolta végig a környéket. Végül úgy döntött, megkeresi barátait a legvalószínűtlenebb helyen: otthon.

Kaka anyja, akinek biztos ezer elképzelése volt egy zavartalan délutánra, még hálálkodott is, hogy fia nem tartózkodik odahaza. Talán még annak is örült, hogy férje a felhőkarcoló előtt ünnepli a tavasz megérkezését.

Csóróéktól a nap megtagadta szeretetét, mert konyhájukba egyetlen sugarat sem küldött. Égett viszont a mennyezeti lámpa, amit Csóró takarékos családja csak akkor használt, ha tényleg tartózkodott is valaki a konyhában. Mint most is.

Csóró és Kaka a konyha kövezetén térdelt, egy csapággal kínlódtak, amelyik az istenért sem akart rácsúszni a lefűrészelt söprűnyélre.

- Kenjétek be zsírral a söprűnyelet - mondta Csábel Jóska a konyhába lépve. - Jobban fog csúszni.

- Nézd már az okost! - egyenesedett fel Csóró. - Tán csak nem Sztálin elvtárs tanította neked, hogyan kell csapágyas rollert csinálni? Mert ő biztos értett ahhoz is, titkait meg megosztotta veled.

Kaka azért - biztos, ami biztos - körbesandított a konyhán, hátha meglátja a befőtt üvegben tárolt disznózsírt. Ártani nem árthat, kenyérre úgymarad bőven.

- Hagyjuk azt a Sztálint. Semmi közöm hozzá. Az már a múlté.

- De te még élvezed az áldásait! - vágott vissza Csóró.

- Nem tehetek arról, hogy Poldován kipécézett magának. Ráadásul pont hozzánk nevezték ki igazgatónak. Mintha nem lenne másik iskola a városban.

Csóró válasza sem méltatta.

- Le kellene faragni róla - mondta, a csapággal meg a seprűnyéllel bíbelődve. - Így nem tudjuk ráhúzni.

- Kipróbálhatnánk talán a zsírt - mondta Kaka.

Csóró felegyenesedett a földről, grimaszra húzta száját. Végülis mit veszíthet?

- Ott van a kredenc sarkában - mondta Kakának, aki már ugrott is, mintha valaki éppen most akarná elcsenni előle azt a bizonyos befőtt üveget.

A zsír bevált. A csapágy - ha nem is könnyen, de - rácsúszott a seprűnyélre, és Csábel Jóska úgy érezte magát, ahogy zseniális hadvezérek szoktak egy-egy megnyert csata után. Ám órájuk az is jellemző, hogy kihasználják a megnyert csetepatéből adódó helyzeti előnyüket.

- Hány csapágyat hozott apád? - kérdezte, mert azt már korábban észrevette, hogy deszkából van elég, a maradék seprűnyélre is rá lehet húzni még néhány csapágyat. Most már, hogy a zsír ilyen nagyszerűen bevált.

- Hozott egy párat.
 - Mert nekem is kéne egy csapágyas roller.
 A másik kettő hallgatott. Most kell rátenni még egy lapáttal!
 - Odaadom a csúzlímat - mondta Csábel Jóska, mintha az adu ászt csapta volna az asztalra. Az a csúzli volt a legnagyobb értéke. Kiváló szerszám, amit néhány törött lámpabúra és döglött veréb mellett egy sántító macska is tanúsíthat. Egy csapágyas rollerért esze ágában sem lett volna odaadni. Hanem a békességért, a barátságért. Hogy túltegyék magukat Sztálin elvtáron.
 - Kinek? - kérdezte Kaka, aki már régóta fente fogát egy messzehordó, erős csúzlira. Most is csak titokban reménykedett, hiszen a deszkát Csóró szerezte, a csapágyakat meg az apja. De miért ne lehetne egyszer ő is szerencsés? Csakhogy most sem volt az.
 Csóró kihúzta magát, feszes volt, mint a pökhendi királylány előtt hódoló daliák.
 - Járjál te csak Pobjedával - mondta. - Apám szerint, aki Sztálin elvtárs seggét nyalja, az csak azt érdemli meg, amit kinyal magának. Szart. És az apám tudja. Öt évig volt Sztálin elvtárs hadifoglya.
 - Ezt én is hallottam tőle - bizonygatta Kaka.
 - Úgy, hogy menjél csak Sztálin elvtárs kukacok rágtá seggét vagy Poldovánét nyalni. És oda meg menjél Pobjedával, ne csapágyas rollerrel, mert az zörög, mint a tizenötös villamos.

14. rész

A költözködés nem tartott sokáig, minden holmijuk felfért a lovaskocsira, nem kellett kétszer fordulni. A házmester sem akadékoskodott, mert az öreg Csábel megfogadta a kocsis tanácsát, és előre kifizette a liftpénzt, tisztességesen felkerekítve az összeget, amitől a házmester barátságosabb lett, mint az összes régi lakóhoz együttvéve. Holott a liftet is csak kétszer használták, a legtöbb dolgot a lépcsőn kellett felhordani, lévén a lift négy személyre tervezett személyszállító alkatmány.

Csábel Jóska nagynak találta új szobáját, amelynek összes berendezését rozoga sezlonja és egy sublót alkotta. A helyfelesleg meglódította fantáziáját, amely így egy kissé átlendült a ló túloldalára, hiszen, ha minden elképzelése megvalósul, kicsinek bizonyul még a ház is.

Éjszakára becsukta szobájának ajtaját, ám sokáig nem tudott elaludni. Hiányzott apjának hortyogása, no meg a hold is bevilágított az ablakon. Barátunk csak reggel jött rá, a redőnyt is leeresztheti, ha éppen attól tart, hogy holdkóros lesz.

Az elkövetkezendő napok a berendezkedés jegyében teltek el. Ez egy kicsit talán furcsán hangzik, elvégre mi a fenét lehet napokig rendezni egy sezlont meg egy sublótot? Pedig lehet. Egyik bútordarab sem mozdult el magától, s ha a szobának négy fala van, hát mind a négyet ki kell próbálni ahhoz, hogy kiderüljön, minek hol lesz a végleges helye. A sezlon végülis a baloldali falat támasztotta meg. Csábel Jóska az ablak alá szerette volna helyezni, de ott útjában volt a radiátor, amit egyébként is túlfűtöttek. Igaz viszont, hogy reggel is meleg volt a szobában.

Ilyenformán lefoglalta magát néhány napra, szinte meg is feledkezett hűtlen barátairól. Csak miután végleg ráncba szedte gondolatait a szoba berendezését illetően, jutottak újra eszébe.

De akkor nagyon hiányoztak.

Azzal vigasztalta azonban magát, hogy sokszor fog ülni még a Pobjedában, ami csak zajtalanabb és gyorsabb egy csapágyas rollernál, s talán Kurta elvtárs is meginvitálja még néhányszor tágas irodájába, ahol mégiscsak jobban ízlik a málnaszörp, mint a felhőkarcoló előtt Satya bá társaságában. Satya bát valami oknál fogva mégis jobban szerette, mint a pápaszemes Kurta elvtársat, aki ugyan a sok vodka ellenére sem imbolygott, de nem is tudott olyan szépeket mondani,

mint Satya bá.

Már-már bele is nyugodott volna helyzetébe, bízást persze abban, hogy mindez csak átmeneti, hiszen az új szobáját még meg sem említette Csórónak meg Kakának. Arra pedig harapni fognak, mint a szarból szedett friss kukacra a snecik. Mert ez a szoba csak más, mint az utca vagy a Duna-part, ami hiába otthonuk, másokkal is meg kell osztani. Itt viszont maguk lehetnek a négy fal között.

Az iskolában Csóró és Kaka kerülték őt, mindössze annyi érdekes történt, hogy az a dundi padtárs kétszer is megosztotta uzsonnáját vele.

A nagy változás egy héttel később következett. Poldován igazgató elvtárs ismét raportra hívta őt az irodába.

- Fiam, neked fejlődni kell - mondta az igazgató, és ezzel Csábel Jóska is egyetértett. Hallotta valahol, hogy az ő korában bizony fejlődni kell a gyerekeknak, és azt is hallotta, a fejlődést a déli gyümölcsök segítik elő a legjobban. Ő és barátai a Szent István parki szederbokrokról szokták leszedni a déli gyümölcsöt. Többnyire délután. A szeder egyelőre még nem érett, így hát az igazgatótól várta, hogy előrukkoljon valami csemegével.

Poldován Imre azonban egészen más dologgal rukkolt elő.

- Kurta elvtárssal egyetértésben úgy döntöttünk - kezdte mondókáját -, hogy a jövő tanévet a Gorkij iskolában fogod folytatni.

Sztálin elvtárs barátságosan vigyorgott a falról. Nyilván ő is szerette Gorkijt, mint ahogy szerették Kurta elvtárs és közeli barátai is, ha már egyszer iskolát neveztek el róla. Csábel Jóska-nak semmi baja nem volt az orosz irodalom eme tiszteletre méltó alakjával, mégis megkérdezte:

- És miért?

- Azért, fiam - magyarázta Poldován elvtárs - mert ott oroszul tanítanak, és neked, aki Sztálin elvtársat olyan nagy becsben tartod, már folyékonyan kellene beszélned oroszul.

Csábel Jóska csak arra tudott gondolni, itt valami határtalan igazságtalanságot követnek el, hiszen még Poldován elvtárs is nehezen boldogul nagy testvéreink nyelvével, amikor Oszipovné helyettesíti az orosz órán. Vagy az igazgató nem tartja Sztálint akkora nagy becsben?

- Beszéltem Oszipovné elvtársnővel - folytatta Poldován Imre - és ő szívesen vállalja, hogy a tanév hátralevő részében felkészítsen téged. Mert nem hozhatsz szégyent arra az iskolára, amelyiknek én vagyok az igazgatója. És Kurta elvtársat sem hagyhatod cserben.

- Muszáj? - kérdezte Csábel Jóska olyanformán, mintha a fejlődést elősegítő déli gyümölcsök közül éppen a citromba harapott volna bele.

- Nem muszáj, fiam - szögezte le Poldován Imre. - Kötelező!

- Hát még ez is! - gondolta Csábel Jóska hazafelé tartva az iskolából. Mindennek a tetejébe!

Képtelen volt felfogni, hogy akár Oszipovné, aki orosz volt, vagy legalábbis a férje volt az, és nagyon sokáig élt a szovjetek hatalmas honában, akár a többi orosz miként érti meg ezt a nyelvet. Azt ugye, hogy drasztvugye. Ha mégis, hát az az ő szerencsájuk, de miért kell még neki is megérteni őket?

Nem elég az úttörőök örsgyűlése, most még Oszipovné is gyötörni fogja, szabadsága meg alig marad, holott Sztálin elvtárs mindenkinek korlátlan szabadságot ígért.

Végasztalni próbálta magát, talán egyszer mégis csak lesz valami gyümölcse a nyakába szakadt balszerencsének, s talán egyszer majd nemcsak utazhat benne, de még vezetheti is azt a Pobjedát. Álomnak szép, ám ki tudja megvalósul-e valaha, hiszen olyan nagy áldozatot követel.

Ettől a gondolatától nagyon elszomorodott. Olyannyira, hogy az ebéd sem igazán ízlett neki, felét ott is hagyta a konyhaasztalon. Új szobájában is csak ténfergett, mint aki nem találja helyét, akkor sem, ha már egész jól megszokta. Odahagyta a szobát is.

Bóklászott az utcákon céltalanul, barátkozott a házakkal, az új környékkel, amelyik lehet, hogy befogadta őt, ő azonban még mindig idegenkedett.

Szíve visszahúzta a Dráva utca végéhez. És ment is, megszorozva lépteit, mintha eltűnne minden, ha nem ér oda időben. De csak a barátok tűntek el.

Körbejárta a malmot, még a Tisza utcába is elmerészkedett, egészen ki a Váci útig. Aztán végigsétált a Dráva utcán a Váci úttól a Dunáig. A felhőkarcoló most is magasra nőtt ki a gaz közül, néhányan toporogtak is előtte, de Satya bának nyomát sem látta.

A sóderhalom mögött zavartalan kilátás nyílt a széles folyóra meg a Margit-szigetre, mert most uszály sem volt kikötve, mintha mindez azt sugallná: semmi sem az már, ami volt.

Végigbotorkált az alsó rakparton, a raktárépületek mögött. A rakpart is kihalt volt, csak egy szerelmespár üldögélt az egyik lépcsőn, meg egy korcs kutya szaglászott a lépcső legfelső fokán, mintha csak a szerelmesek nyugalma őrizné.

Csábel Jóska előhúzza elmaradhatatlan csúzliját, amit csak nem kellett elcserelnie csapágyas rollerre. Kavicsot kotort ki zsebéből, megriasztani az édesen turbékolókat, úgy, ahogy azt tette már jónéhányszor barátaival együtt. Mert mulatságos, amikor a mellékük pattanó kőtől a szerelmesek szétrebbennek, mint a tiltott játékon rajtakapott ijedős gyerekek.

A csúzlit most mégis magasra emelte, a gumit is erőltetve húzta meg, így a kavics a szerelmesek előtt hullott a Dunába. Alig észrevehető csobbanással.

Közben már sötétedni kezdett, és barátunk megelégette a Duna-partot, amelyik ilyen lelketlenül fogadta őt. A Szent István park közepénél, ott, ahol a szigeti átkelőhajó stégjét ringatta a folyó, felkapaszkodott a felső rakpartra vezető lépcsőn.

Ekkor látta meg a gázlámpást, aki a Margit-híd felé haladva, hosszú, kampós rúdjaival csavarta fel a búrával védett gázégőket. Sorra gyúltak ki a lámpák.

Csábel Jóska a gázlámpás után settenkedett, és tisztes távolságra tőle, de még jóval a csúzli hatótávolságán belül, egy bakaszivarfa mögé húzódott.

Előkerült egy jókora kavics a zsebből.

Barátunk teljes erejéből megfeszítette a csúzli erős gumiját.

Ám ezúttal nem a gázlámpa búráját vette célba, hanem magát a gázlámpást.

.

VÉGE